

Nhelo Chilongole

Chitabu cha Nhelo ndo kukungajizwa kwa nhelo za luhala. Walingwandika wenji nawandika chitabu achi, ila mndewa Solomoni, mwana wa Daudi, kangulonjigwa kota ndo yandiche nhelo nyinji kusinda wanji. Mndewa Solomoni nakazeleka kwa luhala lwake, chitabu cha 1 Wandewa 4:32 changumsimila kota Solomoni nakandika nhelo elufu zidatu. Lelo, nhelo nyinji nazandichigwa kuli mhela wa ukomu wa mndewa Solomoni, yawele nakawalongoza wanhu wa isi ya Isilaeli kuli kaline ya kumi, Yesu loyawele yang'hali kupondigwa. Honhu ha chitabu achi hasigale, hanji nahandichigwa na kuwichigwa hamwe, mhela uwele mndewa Hesekiya yang'hali kulongoza. Ayo Hesekiya nakawalongoza wanhu wa isi ya Yuda kwaluchila mwaka 715 mbaka mwaka 686, Yesu loyawele yang'hali kupondigwa (Nhelo 25:1).

Nhelo ndo ndaze wanhu vyowalingulonga kwa luhala na kukomya, ila ndo vilivinji na kuwala kulagana na uloli. Nhelo 22:6 yangulonga kota wana waleligwe goya woiwinza nzila ya kutanganika mbaka howowa wasekulu. Ila nhelo ayi hailingulagana kota chila mwana kowa yatan-ganiche kuli kikala kwa heye kweng'ha. Hanga aku ndo kukomya, ila haiwele kuli chila mhela. Chitabu chicho cha Nhelo changusimila kuwala kunuwila kwa nhelo kuli sula ya 1:2-6. Kunuwila

kwake ndo kuwatanza wana walihela uwanzi leka watang'hule luhala na kuuzela ulonzi unojile na kuwadita wala wawele na luhala wawe na luhala lukami.

Gali mgati

1. Kwaluchila sula ya 1 mbaka ya 22:16 ndo nhelo za Solomoni.
2. Sula ya 22:17 mbaka ya 24 ndo vilundo vili vya nhelo za kukungajizwa kwa ndaze wanhu vyowalingulonga kwa luhala.
3. Sula ya 25 mbaka ya 29 ndo nhelo ziyage za Solomoni, ziwele nazikungajizwa na vitumagwa wa mndewa Hesekeya.
4. Sula ya 30 ndo ulonzi wa Aguli.
5. Sula ya 31:1-9 ina ulonzi wa Lemweli.
6. Kuli kuduma, sula ya 31:10-31 yangumsimila mdala yawele na madito ganojile ng'hatu.

Vyoilinguganigwa kuli luhala

¹ Azi ndo nhelo za Solomoni, mndewa wa Isilaeli, mwana wa Daudi.

² Nhelo azi zanguwapa wanhu luhala na kuhulichiza na kuwadita waweze kutang'hula ulonzi uwele na mana ivisigwe.

³ Zanguwalangusa ndaze vyowalinguganigwa kikala kwa luhala na ndaze vyowalinguganigwa kudita mbuli kwa kutanganika na kwa hachi ne kuwa na uganililo.

⁴ Zanguwapaga wapoka kuvizela na wasongolo uwanzi wa kuhagula goya.

⁵ Yawele na nyhala yazihuliche na konjeza luhala lwa heye na yawe na ulonzi ulingumlongoza.

⁶ Munhu yauzele goya ulonzi na nhelo na ulonzi wa wala wawele na nyhala na vitendawili vya hewo.

⁷ Kumdumba Mkulu Nguluwi ndo msisi wa luhala, ila wapoka wangubeza luhala na malanguso.

Ulonzi ulinguwala wana

⁸ Mwana wa heni, uhulichize malajizo kulawa kwa mhaza wa hegwe,

uleche kugabeza malanguso ga mayako,

⁹ ago gowa chipembelo kumutwi kwa hegwe, na ugasi kuli singo ya hegwe.

¹⁰ Mwana wa heni, wawele na gehile howokuhada, uleche kukunda.

¹¹ Wone wolonga, “Tuche tukamibate munhu na kumkopola,

kwa usangalalo wa hetwe, uye leka tuwatowe walihela nongwa,

¹² kota kuli isi ya wabagame, tuwambuze wameligwe kuno wawele wakomu,

wowa kota wala walingudulika kuli isimo.

¹³ Tohola vinhu vyeng'ha vya sendi nyinji, ng'handa za hetwe zeng'ha tozimemeza vinhu vyotuholile.

¹⁴ Uye tihanze, vyeng'ha vyotupata tochigawila.”

¹⁵ Mwana wa heni uleche kihanza nawo, ulemeze mgulu wa hegwe uleche kulutasa nawo,

¹⁶ kwa vila magulu ga hewo gangubilimilaga kudita wihe,

kudita himahima kwa hewo kweng'ha ndo kubo-hola danda.

¹⁷ Idiwa liwichigwe kuno chideje chilola, lyanguwichigwa hihi hela,

18 ila wangupelembaga na kikopola hewo wawo,
wanguwikaga idiwa lya kigwiliza hewo wawo.

19 Ndo vyoziwele nzila za wala walingikala kwa
maya ga lufufu,
nhumbula za hewo zangudumyaga ukomu wa
hewo wawo.

Luhala lwanguchema

20 Luhala lwanguchemaga kwa lizi mnzila,
lwangulonga kwa lizi lyake kuli honhu ha
kuguzila vinhu,

21 hawele na iyowe likulu lwangulandulaga lizi,
kuli lwizi lwa muji lwangulongaga,

22 “Hemwe wapoka! Mogana kuwa wapoka
mbaka nili?

Mbaka hanili walingubeza wosangalala kwa chi-
walo cha kubeza kwa hewo,
na wasowile nyhala kuuzudila uwanzi?

23 Mhulichize makanyo ga heni,
ndowajidila majesa ga heni,
ndowazelesa ulonzi wa heni.

24 Kwa vila nandiwachema, ila namlema
kuhulichiza,
nandiwalajila moko kwa kuwalalika leka muye,
namlema,

25 kwa vila kahi namgabeza majesa ga heni
geng'ha,
hamgakundile makanyo ga heni,

26 nani ndosechelela magazo ga hemwe.
Ndowabeza kwa ulonzi ung'hang'hale vyomuwa
kuli kukabuswa,

27 na lunhwinhwi holuwafika kota nhigu,
ndowabeza kahi kubagama kwa hemwe
vyokuwavaba kota chivuluvumbi,

mhela wa kugaya na usungu houwafika.

²⁸ Ahyo homnyhema ila sikwidika,
momhala kwa kikangaza ila hamuweza kum-
bona.

²⁹ Kwa vila namuuzudila uwanzi,
hamhagule kumdumba Mkulu Nguluwi,

³⁰ hamkundile kulongozwa na heni,
nambeza makanyo ga heni geng'ha,

³¹ lelo, molya mafuza ga madito ga hemwe,
mogutizwa mbuli zihile za mwemwe baho.

³² Kwa vila wapoka wangikopola kwa kubelen-
huka kwa hewo,
wasowile nyhala wangikopolaga kwa ugata wa
hewo,

³³ ila chila yalingunyhulichiza kochikala kwa
kikala goya,

kosindamala ne kudumba magazo.”

2

Chonolo cha luhala

¹ Mwana wa heni, ukunde ulonzi wa heni,
na kukumbuchila malajizo ga heni.

² Uliwiche goya ikutu lya hegwe kuhulichiza
luhala,
na kuidita nhumbula ya hegwe iwe na kuvizela.

³ Ena, kolanda upegwe luhala,
kodedeza upegwe kuvizela.

⁴ Kopala luhala kota sendi,
ama kota ng'hano ivisigwe.

⁵ Kwa kudita ahyo, kovizela kumdumba Mkulu
Nguluwi ndo choni,
na kopata mana ya kumzela Nguluwi.

⁶ Kwa vila Mkulu Nguluwi kanguwapaga wanhu luhala,
kumlomo kwa heye kwangulawaga uwanzi na kuvizela.

⁷ Kanguwawichilaga walingumhulichiza ng'hano ya luhala,
heye ndo ngawo kwa wanhu walingikala kwa kugoloka.

⁸ Kangwamilaga madito ga wanhu walingudita hachi,
na kuzilolela goya nzila za walingukundigwa wa heye.

⁹ Aho ndo kolizela lyakohi litanganiche na lya hachi,
kovizela ndaze vyouweza kuleka uganililo na kuwinza chila nzila inojile.

¹⁰ Kwa vila luhala lwokwinjila mgati mwa hegwe,
na uwanzi woinojeza nhumbula ya hegwe.

¹¹ Nhaguso zinojile zokwamila,
kuvizela kokulolela goya,

¹² vyokulohola kulawa kuli nzila yihile,
na wanhu waweke na ulonzi wihile,

¹³ walinguleka nzila zigoloche,
leka kuziwinza nzila za jiza.

¹⁴ Wala walingusangalala kudita gehile,
na kunojezwa kwa kwajilila,

¹⁵ waweke madito ga hewo nagajilila,
na azo nzila za hewo zilinguhada.

¹⁶ Luhala lokudita uwe kutali na mdala mng'hondwa,
kulawa kwa mdala mng'hondwa na ulonzi wa heye wa uhadi,

17 mdala yalingumleka mlume wa heye wa kuli
usongolo,
na kulisemwa ilagano lya Nguluwi wa heye.

18 Ng'handa ya heye yanguluta kuli isi ya
wabagame,
na nzila za heye kuli kubagama.

19 Yoneche yalingumlutla, ndikomya
halinguhiluka hebu,
ne kuhiluchila kahi kuli nzila ya ukomu.

20 Ahyo, hegwe kowinza kiwhana kwa wanhu
wanojile,
na kibatilila nzila za watanganiche.

21 Kwa vila wagoloche nhumbula wochikala kuli
isi,
na walihela nongwa wosigala mgati mwake.

22 Ila wehile wokusigwa kuli isi,
na wawele na nhumbula zihile wolavigwa amo.

3

Ulonzi kwa wana

1 Mwana wa heni, uleche kusemwa malanguso ga
heni,

kwa nhumbula ya hegwe wibatilile mizilo ja heni.

2 Kwa vila vyokupa winji wa mazuwa,
na kikala lukami na mbuli za hegwe zolutilila
goya.

3 Igano lya kwimilila na kukundigwa vileche
kuwa kutali na hegwe.

Uvibate mmoko ga hegwe,
na uvyandiche mnhumbula ya hegwe.

4 Ahyo kowa na uganililo na kutogoligwa,

hali Nguluwi na hali wanhu.

⁵ Witumbile kwa Mkulu Nguluwi kwa nhumbula
ya hegwe yeng'ha,
uleche kitumbila nyhala za gwegwe baho.

⁶ Umkumbuchile Nguluwi kuli chila choulingu-
dita,
heye kozigolola nzila za hegwe.

⁷ Uleche kiwona gwegwe baho kota kuna luhala,
umdumbe Mkulu Nguluwi na kiwika kutali na
wihe.

⁸ Avyo vyowa mikwandi mlukuli lwa hegwe,
na chihewezo mli mizeje ja hegwe.

⁹ Umhulichize Mkulu Nguluwi kwa lufufu lwa
hegwe,
na kwa kufunya kwa chilyo cha hegwe cheng'ha
cha mwaluko.

¹⁰ Ahyo ng'hano za hegwe zomema nyhule,
na mibiga ja hegwe jomema divai inyale.

¹¹ Mwana wa heni, uleche kubeza kuzapigwa na
Mkulu Nguluwi,
na uleche kuzudila kwa makanyo ga heye,

¹² kwa vila Mkulu Nguluwi kangumkanyaga yula
yalingumgana,
kota mhaza vyoyalingumkanya mwanage
yalingumgana.

Nakatambichizwa munhu yawele na luhala

¹³ Nakatambichizwa munhu yula yalingulufichila
luhala,
yalingupata kuvizela.

¹⁴ Luhala ndo chinhu chinojile kusinda sendi,
chinoga ng'hatu kusinda zahabu.

¹⁵ Luhala ndo lunoga ng'hatu kusinda johali,

kuduhu choulingugana choweza kiwhana nayo.

¹⁶ Kwa moko wa heye wa kudilo luhala lolavya
kikala lukami,
kwa moko wa heye wa kumoso lolavya lufufu na
lutogo.

¹⁷ Nzila za luhala ndo za kunojeza,
zeng'ha zanguluta kuli kikala goya.

¹⁸ Luhala ndo igodi lya ukomu kwa weng'ha
walingulipata,
wangutambichizwa weng'ha walingikala habehi
na alyo.

¹⁹ Kwa luhala Mkulu Nguluwi nakawika msisi wa
isi,
kwa nyhala nakawimiza nzinzili ulanga.

²⁰ Kwa uwanzi wa heye nakambuza nzanda
kuchililika,
na ng'hungugu nazilagaza nungwi.

²¹ Mwana wa heni, wibatilile luhala na kwamula
goya,

uleche kuvileka vyuche kumeho kwa hegwe,

²² vyowa ukomu kwa hegwe,
na inoligo linojile msingo ya hegwe.

²³ Aho, koweza kuluta kwa kikala goya,
mgulu wa hegwe hauchikwang'hwala.

²⁴ Wone uwase haudumba,
houwasa kowa na usinjizi unonile.

²⁵ Uleche kudumba kwa chiwalo cha kukabuswa
kwa kutinhusa,

ne kutowigwa hamwe na wehile,

²⁶ kwa vila Mkulu Nguluwi ndo yowika utumbilo
kwa hegwe,

kokwamila leka mgulu wa hegwe uleche kug-wilizwa.

²⁷ Louwa na ludali,
uleche kulema kumha yalingugana utanzi.

²⁸ Uleche kumlonjela munhu yomlingikalasa habehi,
“Uye hamba, ndokupa mitondo,”
kuno hegwe kuna ludali lwa kumha choyalingu-gana, lehana.

²⁹ Uleche kijesa kudita gehile kwa munhu yomlingikalasa habehi,
yalingikala na hegwe ne lunhwinhwi.

³⁰ Uleche kilewa na munhu ne chiwalo,
wone hakuditile chinhu choneche chila chihile.

³¹ Uleche kumonela fihi munhu yawele na nhum-bula yihile,
ne kwiga madito ga heye,

³² kwa vila wajilile ndo izudizo kwa Mkulu Ngu-luwi,
ila heye kanguwaditaga goloko wa heye, wala wawele wagoloche nhumbula.

³³ Mkulu Nguluwi kanguzipanjlaga ng'handanda za wanhu wehile,
ila kanguhatambichizaga haluga ha watan-ganiche.

³⁴ Heye kanguwabezaga walingubeza,
ila kanguwapaga uganililo walingunyenyetela.

³⁵ Wawele na luhala wobeta lutogo,
ila wasowile nyhala wopegwa soni.

4

Malanguso ga luhala kulawa kwa mhaza

¹ Wana wa heni, mhulichize malanguso ga mhaza
wa hemwe,
mhulichize goya leka muwe na nyhala.

² Ndanguwapa malajizo ganojile,
ahyo mleche kulema malanguso ga heni.

³ Heni kahi nandali mwana yawele na mhaza,
nandali chali na mwana wa udeweke wa
mayangu.

⁴ Mhaza wa heni nakandangusa chinhu achi,
“Wibatilile kwa nhumbula yeng’ha ulonzi wa
heni,
na mizilo ja heni, nagwe kochikala.

⁵ Wiholele luhala, wiholele kuvizela,
uleche kuusemwa ne kuugaluka ulonzi wa heni.

⁶ Uleche kumleka luhala, naye kokulolela,
umgane, naye kokwamila.

⁷ Luhala ndo lunoga kusinda vinhu vyeng’ha,
lelo, wiholele luhala,
ulavye vyeng’ha vyouwelenavyo, wiholele ny-
hala.

⁸ Umone luhala kota ka chinhu chitanganiche
ng’hatu, naye kokulolela,
wone umbatilile kokupa lutogo.

⁹ Kokuvaliza chipembelo chinojile kumutwi kwa
hegwe,
kokupa itaji linojile.”

¹⁰ Mwana wa heni, uhuliche na kuubochela ulonzi
wa heni,
leka uwe na miyaka minji ja kikala.

¹¹ Ndangukulangusaga nzila ya luhala,
ndangukulongozaga kuli nzila igoloche.

¹² Houjenda magulu ga hegwe hagolemezwa,

houbilima hauchikwang'hwala.

¹³ Wibatilile malanguso ga luhala na uleche kumleka yasulupuche, umbatilile goya kwa vila heye ndo ukomu wa hegwe.

¹⁴ Uleche kiinjiza kuli nzila ya wehile, uleche kuwinza madito ga hewo.

¹⁵ Wiwiche kutali na nzila ayo ne kuihejelela, wiyuse na ayo, wuche.

¹⁶ Wehile hambe wawase wone hawaditile wihe, hawawaga na usinjizi ne kumditila vibu munhu,

¹⁷ kwa vila wihe ndo chilyo cha hewo, nhumbula zihile ndo divai ya hewo.

¹⁸ Nzila ya wanhu watanganiche ndo kota lumuli lwa lufuku,

lulingupulika lukami mbaka nemisi,

¹⁹ ila nzila ya wehile ndo kota jiza totolo, hawavizelele chilinguwadita wekwang'wale.

²⁰ Mwana wa heni, uhulichize goya ulonzi wa heni,

uwiche goya ikutu kuli nhelo za heni.

²¹ Uleche kuvileka vyajilile hali meho ga hegwe, uviwiche goya mgati mwa nhumbula ya hegwe,

²² kwa vila avyo ndo ukomu kwa munhu yalingu-vipata,

ndo mikwandi kwa lukuli lwa heye lweng'ha.

²³ Mzidi wa ago geng'ha, wamile goya nhumbula ya hegwe,

kwa vila ayo ndo mwaluko wa ukomu.

²⁴ Wiwiche kutali na ulonzi wa udesi, na mlomo wa hegwe uleche kulonga mbuli za uhadi.

²⁵ Meho ga hegwe galole kulutla kumwando,
uwe ulola kumwando yeka.

²⁶ Wijese nzila youihola,
goulingudita geng'ha gowa genele.

²⁷ Uleche kuhinduka kudilo ne kumoso,
uwiche mgulu wa hegwe kutali na wihe.

5

Makanyo galinguwala ung'hondwa

¹ Msongolo wa heni, uhuliche luhala lwa heni,
uwiche goya ikutu uhulichize malanguso ga heni,

² leka wamule goya,
na mlomo wa hegwe ubatilile uwanzi.

³ Mlomo wa mdala mng'hondwa ndo unona kota
hanombwa,

ulonzi wa heye ndo ulobwanika kusinda mafuta,

⁴ ila kuli kuduma ndo wa usungu kota nhungwi,
wangutema kota ipanga linoleche banzi zeng'ha.

⁵ Nzayo za heye zangulutla hanyi kuli kubagama,
kangujenda kuli nzila ya kuluta kuli isi ya
wabagame.

⁶ Halingijesa kuwala nzila ya ukomu,
nzila za heye ndo za kulubaluba, havizelele.

⁷ Lelo hemwe wasongolo wa heni, mnyhulichize,
mleche kusemwa ulonzi wa mlomo wa heni.

⁸ Mziwiche nzila za hemwe kutali na mdala kota
ayo,
mleche kuhejelela kuli lwizi lwa ng'handanda ya
heye.

⁹ Mleche kujeza kuwapa wANJI lutogo lwa hemwe,
na miyaka ja hemwe kwa yawele na nhumbula
yihile,

10 wajenzi waleche kigutiza kwa lufufu lwa hemwe,
leka vinhu vyeng'ha vyompatile kwa kukola mi-
jito, vileche kuluta kwa wajenzi.

11 Kuduma kwa ukomu wa hemwe molom-
bocheza,
mhela ng'huli za hemwe hozidumigwa.

12 Aho molonga, “Ndaze vyondikuzudile kuza-
pigwa,
na kubeza makanyo mnhumbula mwa heni.

13 Sihulichize lizi lya walangusa wa heni,
ne kuwawichila goya ikutu wandanguse.

14 Lelo nda habehi kudumigwa ng'hatu,
hali wanhu wa Nguluwi.”

15 Mchewako ndo kota izimbo lya mazi ganojile.
Unwe mazi ga izimbo lya gwegwe baho.

16 Lekachoni nzasa za hegwe ziwichigwe kutali,
na nzanda za mazi mnzila?

17 Azo ndo za gwegwe baho,
uleche kuwahanza wanhu wanj.

18 Nzasa ya hegwe itambichizwe,
usangalale kwa chiwalo cha mchewako
yomuholile louwele msongolo.

19 Ndo kanoga kota ibala, kangujenda goya kota
chifuno.

Mhambaga ya heye ikugalile kusangalala chila
mhela,

ugale mazuwa gose na matombo ga heye.

20 Msongolo wa heni, lekachoni nakubatigwa
ng'hatu na mdala mng'hondwa?

Lekachoni nakumkumbatila mmhambaga mdala
wa mlume yunji?

²¹ Ukumbuchile nzila za munhu za hazelu hali
Mkulu Nguluwi,
heye kangona chila chinhu choyalingudita
munhu.

²² Mwihe kangugwilizwaga kwa wihe wa heye
yuye,
kangubatigwa kwa ng'weso za gehile ga heye
yuye.

²³ Kangubagama kwa kuleka kuhulichiza,
kangudumigwa kwa chiwalo cha upoka wa heye.

6

Makanyo ganji

¹ Msongolo wa heni, wone nakulagana kota
koweza kiwika lehani kwa chiwalo cha
youlingikalasa habehi,

wone nakulagana kwa chiwalo cha yunji,

² wone nakidinya kwa ulonzi wa gwegwe baho,
nakigwiliza kwa kulagana kwa hegwe,

³ uvizele kota hegwe, kwa kuli ludali lwa munhu
yula.

Ila msongolo wa heni, wone kwangugana kilo-
hola, lelo udite ahi,

umlutile munhu ayo mala imwe, umdedeze
yakupe kilejeha kwa hegwe.

⁴ Wikangaze uleche kuleka meho ga hegwe gawe
na usinjizi,

uleche kukunda gasinzile.

⁵ Wilohole kwa kilavya kuli idiwa alyo,
kota chifuno ama chideje chilingisukula kwa
yalingupelemba.

⁶ Hegwe mgata! Ulute ukalilole isisina,

wijese vyolilinguganigwa kikala leka uwe na luhala.

⁷ Isisina lyahela chilongozi ne mkulu ne yalingulongoza,

⁸ ila lyangiwichila chilyo mhela wa chipalangule, lyangukungajizaga na kuwika kuli ng'hano, mhela wa kubeta.

⁹ Hegwe mgata, kowasa aho mbaka nili? Kolilimka nili kuli usinjizi wa hegwe?

¹⁰ Kwangilonjela, "Uwase hado hela, usinzile hado.

Uswinize moko ga hegwe wesele hado."

¹¹ Mhela awo uzunwa wokuvaba kota yalinguboka,

kupunguchilwa kokuwinza kota muhizi.

¹² Mwihe ama mjuvi, kangulubaluba yolonga ulonzi wihile,

¹³ kuno yokonyeza kuwajiliza wanji, kangupananga kwa uzayo, na kuwalajila wanhu kwa vidole.

¹⁴ Yawele yamemile uhadi mnhumbula kangu-longa wihe,

kangwambuzaga kilewa chila honhu.

¹⁵ Kwa chiwalo acho kubagama komfika himahima,

baho du kogazika vibu ne kuwa na kitumbila.

¹⁶ Hana vinhu sita, viwele Mkulu Nguluwi kanguvizudila,

ena, vinhu saba viwele ndo izudizo kwa heye.

¹⁷ Meho ga ujuvi, umyango wa uhadi,

moko galingukopola walihela nongwa,
¹⁸ nhumbula ilingijesa mbuli zihile,
magulu galingubilimila kudita wihe,
¹⁹ mlolezi yalingulavya udesi,
na munhu yalingwambuza wihe hali
wenyelukolo.

Makanyo galinguwala ung'hondwa

- ²⁰ Msongolo wa heni, wibatilile malajizo ga mhaza
wa hegwe,
uleche kusemwa malanguso ga mayako.
²¹ Ugawiche mnhumbula mwa hegwe mhela
weng'ha,
ugabatilile mmoko mwa hegwe.
²² Gokulongoza kuli nzila ya hegwe,
gokwamila mhela houwasa,
gokulangusa ganojile mhela wa nemisi.
²³ Kwa vila mzilo awo ndo chenje,
na ilajizo alyo ndo lumuli.
Makanyo ago na kuhulichiza gokuwika kuli nzila
ya ukomu.
²⁴ Gokwamila leka uwe kutali na mdala yehile,
gokuwika kutali na ulonzi wa uhadi wa mdala
mng'hondwa.
²⁵ Uleche kungana mdala ayo kwa kunoga kwa
heye,
uleche kukunda kugwilizwa na meho ga heye.
²⁶ Kuwasa na mdala mng'hondwa komdita mlume
yawe mzunwa,
ila kuwasa na mche wa munhu yunji kowajiliza
ukomu weng'ha.
²⁷ Ndaze, koweza kuwika chiluli mmhambaga
na nguwo za hegwe zileche kulakala?

28 Ndaze, koweza kubiga makala ga chiluli,
na uzayo wa hegwe uleche kulakala?

29 Ndo vyoyawele mlume yalinguwasa na mche
wa myage,
yoneche yalingumdoliza mdala ayo holeka
kugazigwa.

30 Wanhu hawalingumbeza ng'hatu munhu,
wone yohiza kwa chiwalo cha nzala,

31 ila wone yebatigwe yomlapa yalipe mala saba,
kolavya kahi lufufu lweng'ha lwoyawele nalo.

32 Mlume yalinguwasa na mche wa munhu yunji
kahela nyhala ng'hatu,
ayo kangidumya heye yuye.

33 Kopata vilonda na kubezigwa,
soni hoyopata haikuka kwa heye.

34 Kwa vila fihi ya mlume yomdita yawe
yang'hang'hale ng'hatu,
mhela hoyohilula chibida kahela cha kuchonela
isungu.

35 Hokunda kupegwa sendi,
ne kuhembulizwa na ndolendole nyinji.

7

Mdala mng'hondwa

1 Msongolo wa heni, wibatilile ulonzi wa heni,
ujiwiche mizilo ja heni mgati mwako kota lufufu.

2 Ujiwinze mizilo ja heni nagwe kochikala,
ugamile malanguso ga heni kota iziho ly a hegwe.

3 Ugawohe kuli vidole vya hegwe,
ugandiche mnhumbula mwa hegwe.

4 Ululonjele luhala, "Hegwe ndo lumbu wa heni,
hegwe ndo goloko wa heni."

⁵ Lwokwamila na mdala yehile,
lwokuwika kutali na ulonzi unonile wa mdala
mng'hondwa.

⁶ Zuwa limwe kuli itubuli lya ng'handa ya heni,
nasunjilila kwa kukolela itubuli,

⁷ nandiwona wasongolo wenji wapoka,
na yumwe yawele yasowile nyhala.

⁸ Ayo nayali yojenda kuli nzila yila,
habehi na nzingo koyekale mdala yumwenga.
Lelo nakawinza nzila ilinguluta haluga ha mdala
yula.

⁹ Nawali mhela wa matinazo,
jiza na nechilo navyali vyaluche kwinjila.

¹⁰ Lelo, msongolo nakating'hana na mdala ayo,
yavalile kota mng'hondwa, yawele kuli usugu wa
heye.

¹¹ Nayali mdala yalingulonga ne kupwepwa na
mjuvi,

magulu ga heye hambe gasindamale haluga,

¹² mhela umwenga ganguwa mnzila, mhela wunji
kuli soko,
kuli chila nzingo ya nzila kanguwa baho
yopelemba.

¹³ Nakamkumbatila msongolo ayo na kumnonela,
ne soni, nakamlonjela,

¹⁴ “Ndanajo miwunde ja nhambiko kaye kwa heni,
lehano nanyeneza chilaho cha heni.

¹⁵ Ndo mina nandawa leka ndikubochele,
nandikupala ng'hatu, lelo nandikupata.

¹⁶ Nambika goya chinhandi cha heni,
kwa igolole lya lanjani za kitani kulawa Misili.

¹⁷ Nambika unhunyhililo wa manemane na udi na
mdalasini.

18 Uye tuwase hamwe mbaka mitondo,
uye tikofye kwa kigana.

19 Mlume wa heni ka haduhuli kaye,
nakaluta kuli majendo ga kutali.

20 Nakahola sendi nyinji,
hohiluka kaye himahima.”

21 Nakamhada kwa ulonzi wa kuhembuliza,
msongolo nakakunda kwa ulonzi wa heye unon-
ile.

22 Baho du, msongolo nakamuwinza mdala ayo,
kota isenga lilinguluta kuli honhu ha kudumulila
singo,
kota chifuno chilingunomochela midiwa.

23 Nayali havizelele kota kowajiliza ukomu wa
heye,
mbaka hoyonile nakawa kota nakahomigwa
msale mnhumbula,
nakawa kota chideje chigwilile kuli utandawala.

24 Lelo wasongolo wa heni, mnyhulichize,
muuwichile goya makutu ulonzi wa heni.

25 Mleche kukunda kulongozwa na mdala kota
ayo,
ne kukola kuli nzila za heye.

26 Kwa vila nakawagwisa walume wenji,
ndo wenji lukami awo yawadumule singo.

27 Ng'handa ya heye ndo nzila ya kuluta kuli isi ya
wabagame,
ndo honhu ha kudulichila kuli kubagama.

- ¹ Mhulichize! Luhala kanguchema.
Luhala kangukwiniza lizi lya heye.
- ² Mchanya henuche habehi na nzila,
kuli nzila mhanda ndo hoyewichile.
- ³ Habehi na lwizi lwa kwinjilila mujini,
honhu howalingwinjila wanhu, kanguchema kwa
lizi,
- ⁴ “Hemwe wanhu weng’ha, ndanguwachema.
Nyhemo ya heni ndo kwa chiwalo cha wanhu.
- ⁵ Hemwe wapoka, milanguse kuwa na nyhala,
mhulichize goya hemwe msowile nyhala.
- ⁶ Mhulichize kwa vila chondilonga ndo mbuli zi-
tanganiche,
kuli mlomo wa heni zangulawa mbuli za hachi.
- ⁷ Mlomo wa heni wolonga kukomya yeka,
wihe ndo izudizo kumlomo kwa heni.
- ⁸ Mlomo wa heni wolonga ulonzi wa kutanganika,
haduhu ne limwe liwele nalyajilila ama lya ujuvi.
- ⁹ Kwa munhu yalinguweza kutang’hula, ulonzi
awu wa hazelu,
kwa yawele na uwanzi, ulonzi awu ndo wa kutan-
ganika.
- ¹⁰ Uhagule malanguso ga heni honhu ha sendi,
na uwanzi honhu ha zahabu inojile.
- ¹¹ Heni luhala, noga lukami kusinda johali,
choneche choulinguchonela maya hachiweza ki-
whana na heni.
- ¹² “Heni luhala ndangikala na uwanzi,
ndanawo uwanzi na nyhala.
- ¹³ Kumdumba Mkulu Nguluwi ndo kuzudila wihe.
Ndanguuzudila ujuvi na kidaya na kikala kwihile,
ndanguzizudila ndonga zihile.

14 Ndina ludali lwa kulonga ganojile na ndina luhala.

Ndanawo uwanzi na ndina mong'ho.

15 Kwa utanzi wa heni, wandewa wangulongozaga,

vilongozi wangwamulaga gawele ga hachi.

16 Kwa utanzi wa heni, vilongozi wangulongozaga,

wakulu na walingulongoza kwa hachi.

17 Ndanguwagana wala walingungana,

walingumhala ng'hatu wangumbona.

18 Lufufu na lutogo vya kwa heni,

vinhu vya sendi nyinji vya kikala mazuwa gose na kutanganika.

19 Mafuza ga heni ndo ganoga kusinda zahabu inojile,

mbena za heni za mzidi ndo kusinda sendi inojile.

20 Ndangujenda kuli nzila ya kutanganika,

ndanguwinza nzila za hachi.

21 Ndanguwapaga lufufu walingungana,

ndanguzimemezaga ng'hatu ng'hano zawo.”

22 Luhala nalulutilila kulonga,

“Mkulu Nguluwi nakandita kuli mwaluko wa miji-
jito ja heye,

mhela wa katali kung'hali kuwa na chinhu choneche.

23 Nanditigwa mwaluko wa mihela,

nandali kuko lokung'hali kwaluka isi.

24 Namhondigwa kung'hali kuwa na bahali,

kung'hali kuwa na nzasa zilingulavya mazi.

25 Namhondigwa kung'hali vidunda,

na vigongo kwimizwa honhu hake,

²⁶ kung'hali Nguluwi hanailumba isi na migunda
jake,

ne vihande vya mwaluko vya nhimbwisi ya isi.

²⁷ Nandali aho mhela hoyauwichile ulanga,
mhela woyacholile msitali wa kiting'hana kwa
bahali na ulanga,

²⁸ mhela woyaziwichile nzinzili ng'hungugu ki-
langa,

vyoyaziditile nzasa za bahali ziwe nzinzili,

²⁹ mhela woyaiwichile bahali mbaka wake,
mazi gake galeche kuya kubena mizilo ja heye,
mhela hoyajiwichile misisi ja isi.

³⁰ Nandali hamwe na heye kota muwanzi ng'hatu,
nandali usangalalo kwa heye chila zuwa,
nasangalala hali heye mazuwa gose,

³¹ nandiisangalalila isi na wenyeng'haye wake,
na kunojezwa kuwa hamwe na wanhu.

³² “Lelo wasongolo wa heni, mhulichize.

Fola wala walinguwinza nzila za heni.

³³ Mhulichize malanguso leka muwe na luhala,
na mleche kugalema.

³⁴ Kotambichizwa munhu yalingunyhulichiza,
yalingikalisa chila zuwa hali lwizi lwa heni,
yalinguwa meho habehi na lwizi lwa heni.

³⁵ Yalingumhata heni kanguwa na ukomu,
kana uganililo kwa Mkulu Nguluwi.

³⁶ Yalingulemwela kumhata heni kangilumizaga
yuye,

weng'ha walingunzudila wangugana kubagama.”

9

Luhala na upoka

¹ Luhala ndo kota mdala yazenjile ng'handa yake, ng'handa iwele na mizengo saba*.

² Nakajidumula singo migongolo ja mnvina, divai yake nakaiwika goya, nakachiwika goya chisaga chake.

³ Nakawalajiza vitumagwa wa heye wadala mu-jini, wawacheme wanhu kulawa kuli vinhemben-hembe vya vigongo,

⁴ “Yoneche yawele mpoka yoye hano.”

Na yoneche yasowile nyhala kangumlonjelaga,

⁵ “Uye ulye chilyo, na unwe divai yongongomanye.

⁶ Wileche na upoka leka wikale, uwinze nzila ya nyhala.”

⁷ Yalingumlonga yalingubeza kangupataga maligo, yalingumng'hanuchila mwihe kangudumilaga kwa kulumizwa.

⁸ Uleche kumkanya yalingubeza kwa vila kokuzudila, umkanye yawele na luhala naye kokugana.

⁹ Umlanguse yawele na luhala, ayo kolutilila kuwa na luhala, mlanguse yatanganiche, naye kolutilila kuwa na kuvizela.

¹⁰ Kumdumba Mkulu Nguluwi ndo msisi wa luhala,

* **9:1 9:1** *ng'handa iwele na mizengo saba* Ulonzi awu hauwele hazelu. Ajo mizengo saba ama milingo saba hanji ndo kuwala misisi ama milingo jiwele Mkulu Nguluwi nakajizenga mhela wa kuilumba isi (ulole sula ya 8:29-30) ama ndo kuwala hisabu saba iwele yangutumika mala nyinji kuli Bibiliya kota kiwhana kwa kwenela.

na kumzela yula Yelile ndo kuwa na nyhala.

¹¹ Kwa utanzi wa heni luhala, mazuwa ga hegwe
gokonjezwa,
kokonjezelwa miyaka minji kuli ukomu wa
hegwe.

¹² Wone kuna luhala, lwokupa chonolo,
wone ulubeze, kogazika ng'hatu.

¹³ Upoka ndo kota mdala yalingulonga kwa lizi
likulu,
ndo kahela nyhala na havizelele chinhu.

¹⁴ Kangikalisaga hali lwizi lwa ng'handa ya heye,
kanguwikaga chigoda cha heye honhu ha
kuchanya mujini,

¹⁵ na kuwachema wanhu walingukola mnzila,
wanhu walinguluta kuli mijito ja hewo,

¹⁶ “Yoneche yawele mpoka yoye hano.”

Yoneche yasowile nyhala kangumlonjelaga,

¹⁷ “Mazi ga uhizi ndo ganona ng'hatu,
ibumunda lilinguligwa kwa uviso ndo linona
lukami.”

¹⁸ Ila mpoka havizelele kota amo hana wabagame,
wajenzi wa mdala ayo wa hasi kuli isi ya
wabagame.

10

Nhelo za Solomoni

¹ Azi ndo nhelo za Solomoni.

Msongolo yawele na luhala ndo usangalalo kwa
mhaza wa heye,
ila msongolo yasowile luhala ndo masinzo kwa
mayake.

² Ng'hano ilingulawa kuli nzila zihile haiwele ino-
jile,

ila kutanganika kwangumloholaga munhu kulawa kuli kubagama.

³ Mkulu Nguluwi halinguwalekaga watanganiche wawe na nzala,

ila kangulemaga maya ga wehile.

⁴ Ugata wangwambuza uzunwa,

ila moko ga munhu ga kikangaza gangigalaga lufufu.

⁵ Yawele na luhala kangukungajizaga mhela wa mbeni,

kuwasa mhela wa kubeta ndo soni.

⁶ Yatanganiche kangigalilaga utambichizo heye yuye,

ila mlomo wa mwihe wanguvisaga wihe.

⁷ Watanganiche wokumbuchilwa kwa utambichizo,

ila wehile wosemwigwa ng'hatu.

⁸ Yawele na luhala mnhumbula kanguhulichizaga mizilo,

ila yula mpoka yalingulosoka kodumigwa.

⁹ Yalingikala kwa kugoloka kangikalaga goya, yalingwajiliza kikala kwa heye kozeleka.

¹⁰ Yalingukonyeza kwa kunuwila kwihile kangwambuzaga magazo,

ila mpoka yalingulosoka kodumigwa.

¹¹ Mlomo wa yatanganiche ndo nzasa ya ukomu,

ila mlomo wa mwihe wanguvisa kilewa.

¹² Kuzudila kwangwambuzaga kilewa,

ila igano lyangugubikaga gehile geng'ha.

¹³ Kumlomo kwa munhu yawele na kuvizela kuna luhala,

ila wapoka wozapigwa ng'hobwa kumgongo.

¹⁴ Wawele na luhala wanguulolelaga uwanzi,

ila kulosoka kwa mpoka kwangigalaga kudumigwa himahima.

15 Lufufu lwa yawele na lufufu ndo ngome ya heye, uzunwa wa mzunwa wangumgalilaga kudumigwa.

16 Chonolo cha munhu yanojile ndo ukomu, ila mwihe kangudumaga kuli gehile.

17 Yalingukunda kukanyigwa kangulutila kuli ukomu, ila yalingulema, kangwajilila.

18 Yalingumzudila yunji kwa uviso ndo mdesi, yalingumvilizila munhu ka mpoka.

19 Kodita gehile wone kolonga lukami, ila yawele na luhala kunguulemeza mlomo wa heye.

20 Ulonzi wa munhu yatanganiche ndo kota sendi inojile, majesa ga munhu mwihe hagalingutanza choneche.

21 Ulonzi wa munhu yatanganiche wanguwatanza wanhu wenji, ila wapoka wangubagama kwa vila wahela nyhala.

22 Utambichizo wa Mkulu Nguluwi ndo ulingigala lufufu, kikangaza kwa munhu hambe konjeze choneche.

23 Kwa wapoka, kudita wihe ndo kota mdawalo, ila wawele na nyhala wangusangalalaga kwa chiwalo cha luhala.

24 Choyalingudumba mwihe ndo chompata, ila choyalingugana yatanganiche ndo choyopegwa.

25 Chivuluvumbi changukolaga na mwihe kang-wajililaga,
ila yatanganiche kanguwichigwa nzinzili mazuwa gose.

26 Kota vyoilele sichi kuli mizino ama iyosi kuli meho,
ndo vyoyawele mgata kwa mkulu wa heye.

27 Kumdumba Mkulu Nguluwi kwangonjezaga ukomu,
ila miyaka ja wehile jowa michefu.

28 Kitumbila kwa yatanganiche kwangumalilaga kuli usangalalo,
ila kubeteza kwa mwihe kwangudumilaga hihi hela.

29 Mkulu Nguluwi ndo ngome ya wagoloché nhumbula,
ila walingudita gehile wodumigwa.

30 Watanganiche hawokusigwa hebu muisi,
ila wehile hawochikala kuli isi.

31 Mlomo wa yatanganiche wangulavya mbuli za luhala,
ila umyango wajilile wodumuligwa ng'hatu.

32 Milomo ja watanganiche janguvizela galin-gukundigwa,
ila ja wehile jangulongaga wihe hela.

11

1 Mizani ja uhadi ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ila chipimilo cha hachi ndo usangalalo kwa heye.

2 Walingidaya wanguwa hamwe na kudeula,
ila kwa wanhu walingunyenyetela wana luhala.

3 Kugoloka kwa wanhu wanojile kwanguwalongozaga,

kwajilila kwa wawele na nhumbula zihile kwan-
guwadumyaga.

⁴ Kuwa na lufufu hambe kutanze chinhu kuli
zuwa lya kuzudila kwa Nguluwi,
ila kutanganika kwanguloholaga kulawa kuli
kubagama.

⁵ Kutanganika kwa walihela nongwa kwangu-
gololaga nzila ya hewo,
ila wehile wangugwa kwa gehile ga hewo wawo.

⁶ Kutanganika kwa wanhu wagoloche nhumbula
kwanguwaloholaga,
ila wawele na nhumbula zihile wangugwilizwaga
kwa maya ga hewo wawo.

⁷ Wone mwihe yabagame na kitumbila kwa heye
nako kwangwajililaga,
geng'ha goyajesile kupata kwa mong'ho wa heye
ganguwaga hihi hela.

⁸ Yatanganiche kanguloholigwaga kuli magazoz,
na mwihe kangwinjila amo honhu ha heye.

⁹ Yohambe yamdumbe Nguluwi kanguwad-
umyaga wangi kwa mlomo wa heye,
ila yatanganiche kanguloholigwa kwa uwanzi wa
heye.

¹⁰ Wone watanganiche wopegwa utambichizo,
muji wotowa luchenze,
na wone wehile wodumigwa, wanhu wosan-
galala.

¹¹ Muji wanguwaga unojile kwa utambichizo wa
watanganiche,
ila wangudumigwa kwa milomo ja wehile.

¹² Yalingumbeza munhu yalingikalasa habehi na
heye kahela nyhala,
munhu yawele na luhala kanginyamalilaga.

13 Yalingukolakola yoheha kangulavyaga uviso,
ila yalingukundigwa kuli muhe kanguwikaga
uviso.

14 Hali hela ulongozi isi yangugwa,
hawele na wanhu wenji wa kulonga ganojile
hanguwa na kikala goya.

15 Yalingiwika lehani kwa chiwalo cha mjenzi,
kokuya kung'ung'uta,
ila yalinguzudila kudita mbuli azo ka honhu ha
kikala goya.

16 Mdala yawele na nhumbula ya isungu kanguto-
goligwa,
mlume yalingugana kilewa kanguwa na lufufu
hela.

17 Munhu yawele na nhumbula inojile kanguwaga
na vinhu vinojile,
ila mjuvi kangilumizaga yuye.

18 Chinhu cha mzidi choyalingupata mwihe ndo
cha udesi,
ila yalingunyala kutanganika kopata chonolo cha
kukomya.

19 Munhu yalingulutilila kuli kutanganika
kochikala,
ila yalinguhagula kudita gehile kobagama.

20 Wawele na nhumbula zajilile ndo izudizo kwa
Mkulu Nguluwi,
ila walihela nongwa ndo usangalalo wa heye.

21 Ndangukomya, mwihe hosulupuka kuli mag-
azo kwa madito ga heye,
ila watanganiche woloholigwa.

22 Mdala yanojile yalihela luhala,
ndo kota pete ya zahabu mmhenyhelo mwa igubi.

²³ Kitumbila kwa watanganiche kwangigalaga ganojile,
maya ga wehile gangumalilaga kuli kuzudila kwa Nguluwi.

²⁴ Yalingulavya sendi kwa isungu kangonjezelwaga lufufu,
ila yohaganile kulavya kangubatigwa kuli uzunwa.

²⁵ Munhu yawele na nhumbula ya kulavya utanzi,
mbuli za heye zolutilila goya,
yalingumnweza myage mazi naye konwezwa.

²⁶ Wanhu wangumpanjilaga yalinguvisa nyhule,
ila wangumganilaga utambichizo yalinguguza.

²⁷ Yalingupala kudita ganojile kangupegwa kunoga,
ila yalingupala kudita wihe kofichigwa na wihe.

²⁸ Yalingitumbila lufufu lwa heye kogwa,
ila yatanganiche kodedemka kota ihamba idodi.

²⁹ Yalinguibena ng'handa ya heye kopata mbeho,
mpoka kowa mpogozi wa wawele na luhala.

³⁰ Madito ga yatanganiche gangigalaga ukomu,
naye yawele na luhala kangukwegaga nhumbula za wanhu.

³¹ Wone yatanganiche kangupegwa chonolo aha muisi,
ndangukomya, mwihe ama yawele na gehile kopegwa chihile ng'hatu.

12

¹ Yalingugana kuhulichiza kanguganaga uwanzi,
ila yohambe yagane kukanyigwa ndo yalihela nyhala.

² Mkulu Nguluwi kangunojezwa na munhu yanojile,

ila yawele na kunuwila kwihile kangupanjilwa na Nguluwi.

³ Munhu howeza kuwa nzinzili kwa kudita wihe, ila haduhu chilinguweza kumusa yatanganiche.

⁴ Mdala yawele na nhumbula inojile ndo lutogo kwa mlume wa heye, ila yalingumbasa soni mlume wa heye ndo kota chilonda mmizeje ja heye.

⁵ Majesa ga yatanganiche ndo ga hachi, ila ulonzi wa mwihe ndo wa uhadi.

⁶ Ulonzi wa wanhu wehile wangugana kukopola, ila ulonzi wa watanganiche wanguwaloholaga.

⁷ Wehile wangudumigwa na kwajilila ng'hatu, ila ivyazi lya wawele na hachi lyangwimaga nzinzili.

⁸ Munhu kangutogoligwa kwa kiwhana na luhala lwa heye, ila wanhu wawele na majesa gajilile wangubezigwa.

⁹ Fola munhu wa hihi hela yalingulya kwa mijito ja heye, kusinda kidita kuna lufufu, kuno kwahela chilyo.

¹⁰ Munhu yatanganiche kanguwaga na isungu kwa migongolo ja heye, ila mbaka madito ga mwihe ga isungu, ganguwa nhumbula yihile.

¹¹ Yalingulima mgunda wa heye kowa na chilyo chinji, ila yalinguwinsa mbuli za kulota kahela kuvizela.

¹² Wehile wanguganaga kuwa na vinhu vya wehile wanji, ila watanganiche wangwimaga nzinzili.

- 13 Mwihe kangugwilizwaga kwa ulonzi wa heye yuye,
ila yatanganiche kangiwikaga kutali na magazo.
- 14 Mbuli za munhu zangulutililaga goya kwa kiwhana na ulonzi wa heye,
kota vyoyalingupata chila chilinguya, kulawa kuli mijito ja moko ga heye.
- 15 Mpoka kanguyonaga nzila ya heye kota ya goya,
ila yawele na luhala kanguhulichizaga ulonzi unojile.
- 16 Ugata wa mpoka wanguzelekaga himahima,
ila yawele na luhala kangubezaga maligo.
- 17 Yalingulonga mbuli ya kukomya kangulavyaga ulolezi wa kukomya,
ila mlolezi wa udesi kangulongaga uhadi.
- 18 Ulonzi wihile wangulumizaga kota ipanga,
ila goyalingulonga yawele na luhala ganguchidita chilonda chipone.
- 19 Mlomo ulingulonga kukomya, wangikala mazuwa gose,
ila umyango wa udesi ndo wa mhela uchefu hela.
- 20 Walingiwika goya kudita gehile nawamema uhadi mnhumbula,
ila walingikangaza kuwala kikala goya wanguwa na usangalalo.
- 21 Watanganiche hawalingufichigwa na mbuli yoneche yihile,
ila wehile nawamema magazo menji.
- 22 Milomo jilingulonga udesi ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ila wanhu walingukundigwa ndo usangalalo wa heye.

²³ Munhu yawele na luhala kanguvisaga uwanzi wa heye,

ila wapoka wanguwikulaga upoka wa hewo.

²⁴ Kikangaza kwangumhaga munhu ludali,

ila ugata womdita yawe mpogosi.

²⁵ Lunhwinhwi mnhumbula ndo itunyo ikulu kwa munhu,

ila ulonzi unojile wangumsangalaza.

²⁶ Munhu yawele na hachi kangilolela kuli ugoloko,

ila nzila ya wehile yanguwajilizaga hewo wawo.

²⁷ Mpelembi mgata hopata choyalingupelemba, ila yalingikangaza, mbuli za heye zolutilila goya.

²⁸ Kutanganika ndo nzila ya ukomu, kuli nzila yake haduhu kubagama.

13

¹ Mwana yawele na luhala kanguhulichizaga malajizo ga mhaza wa heye,

ila yalingubeza hambe yahulichize makanyo.

² Munhu yawele na nhumbula inojile kangu-pataga ganojile kulawa kuli ulonzi wa heye, ila wahadi wanguganaga kilewa.

³ Yalinguudima mlomo wa heye kangwamilaga kikala kwa heye, yalinguhabuka kangiyambuzila yuye kudumigwa.

⁴ Mgata kanguwaga na maya ila hambe yapate choneche, walingikangaza wangutambichizwaga chilyo kwa winji.

⁵ Yatanganiche kanguuzudilaga udesi, ila mwihe kangigalaga soni na kudeula.

6 Kutanganika kwanguwamilaga wagoloché
nhumbula,
ila gehile ganguwagwisaga wehile.

7 Wamwenga wangiditaga kota wana lufufu kuno
wahela chinhu,
wanji wangiwonaga kota wazunwa kuno wana
lufufu lwinji.

8 Lufufu lwa munhu lwoweza kumgombola,
kulawa kwa wanhu walingugana kumhola kwa
chiwalo cha kugana lufufu lwa heye,
ila mzunwa halingudumba kuholigwa.

9 Watanganiche wangupulikaga kota chenje
chilingwaka goya,
ila wehile ndo kota chenje chilinguzima.

10 Kidaya kwangwambuzaga kilewa hela,
ila walingukunda ulonzi unojile wana luhala.

11 Lufufu lwa himahima lwangwajililaga,
ila yalingukungajiza hadohado kolwonjeza.

12 Kitumbila kwa kubeteza ng'hatu kwangulu-
miza nhumbula,
ila kitumbila kwenele kwangigalaga kusangalala.

13 Yalingubeza ulonzi unojile kangigalila kudu-
migwa,
ila yalinguhulichiza mizilo kopegwa chonolo.

14 Malanguso ga wawele na luhala ndo nzasa ya
ukomu,
gangumtanza munhu kiwika kutali na midiwa ja
kubagama.

15 Yawele na kuvizela kangigalaga uganililo,
ila nzila ya wehile ndo ya magazo.

16 Yawele na luhala kanguditaga chila chinhu kwa
nyhala,
ila mpoka kanguwikaga hazelu upoka wa heye.

17 Msenga yehile kanguwenjizaga wanhu kuli magazo,
ila msenga yalingukundigwa kangigalaga kikala goya.

18 Uzunwa na kudeula vyangumpataga yalingu-
gabeza malanguso,
ila yalinguhulika makanyo kanguhulichizwaga.

19 Kwangusangalala hala houpata chila choulin-
gugana.

Wapoka wanguzudilaga kiwika kutali na wihe.

20 Yalinguwa hamwe na wawele na luhala kangu-
pataga luhala,

ila yalingilumba na wapoka kolumila.

21 Walingudita gehile wanguwaga na magazo
ng'hatu,

ila watanganiche wopegwa ganojile.

22 Munhu yanojile kanguwalechelaga uhalizi
walelwa wa heye,

ila lufufu lwa yawele na gehile nawawichilwa
watananiche.

23 Mgunda wa mzunwa wangulavyaga mbena ny-
inji,

ila ne hachi wanguholigwa.

24 Yohambe yamzape mwanage kwa makanyo
hambe yamgane,

ila yalingumgana mwanage kangumkanyaga
kung'hali.

25 Yatanganiche kanacho chilyo cha kuhega,

ila lida lya mwihe lyangugazika kwa nzala.

14

1 Mdala yawele na luhala kanguzengaga ng'handa
ya heye,

ila mdala mpoka kangubomolaga kwa moko ga
heye yuye.

² Yalingudita mbuli zigoloche kangumdumbaga
Mkulu Nguluwi,

ila yajilile kangumbezaga Nguluwi.

³ Mpoka kangigazaga yuye kwa kulonga kwa ki-
daya,

ila yawele na luhala kangwamilwaga kwa ulonzi
wa heye.

⁴ Honhu halihela misenga ja kulimila, ng'hano za
munhu zahela chinhu,

mbena nyinji zangulawa kwa chiwalo cha
mong'ho wa misenga ja kulimila.

⁵ Mlolezi yalingukundigwa hambe yalonje udesi,
ila yohambe yakundigwe kangulongaga udesi.

⁶ Yalingubeza kangupalaga luhala na hambe yap-
ate,

ila yawele na luhala kangupataga uwanzi kwa
ubewe.

⁷ Wiwiche kutali na mpoka,
kwa vila aho hoyawele haduhu ulonzi wa luhala.

⁸ Luhala lwa yula yawele na nyhala lwangumla-
jila nzila ya heye,

ila upoka wa mpoka, wangumhada heye yuye.

⁹ Wapoka wangusechelelaga gehile ga hewo,
ila wagoloche nhumbula wangupataga kunoga
kulawa kwa Nguluwi.

¹⁰ Chila nhumbula yanguuzela usungu wake,
haduhu yawele yoweza kihanza kuli kusangalala
kwake.

¹¹ Ng'handanda ya mwihe yobomoligwa,
ila ihema lya yagoloche nhumbula lyoditigwa
liwe nzinzili.

12 Hana nzila youlingijesa kota ya goya,
ila kuli kuduma yoweza kukulongoza kuli
kubagama.

13 Masinzo goweza kivisa kuli kuseka,
usangalalo woweza kumalila kuli masinzo.

14 Munhu yajilile kobeta mafuza ga gala goyalin-
gudita,
naye yanojile kopata chonolo cha madito ga heye.

15 Mpoka kangukundaga chila chinhu choyalingu-
lonjelwa,
ila yawele na luhala kanguwaga na kilolela kuli
nzila za heye.

16 Yawele na luhala ndo yalingilolela na kangiwi-
aga kutali na wihe,
ila mpoka hambe yelemeze ne kilolela.

17 Yalinguzudila himahima kanguditaga upoka,
naye yawele na nhumbula yihile kanguzudilwa.

18 Wasowile nyhala wanguhalilaga upoka,
ila wawele na luhala wangupegwa itaji lya
uwanzi.

19 Walingudita gehile wofugama hali wanhu
wanojile,
wehile hali lwizi lwa watanganiche.

20 Mzunwa kanguzudilwa mbaka na
yowalingikalasa habehi,
ila yawele na lufufu kana goloko wenji.

21 Yalingumbeza yowalingikalasa habehi ndo
yawele na gehile,
ila nakatambichizwa yawele na isungu kwa
wazunwa.

22 Yalingiwika goya kudita gehile, ndangukomya
kanguwifya.

Yalingiwika goya kudita ganojile, kangupegwa
igano lya kwimilila na kukundigwa.

23 Kikangaza kuli chila mijito kwangigalaga
chinhu cha mzidi,
ila ulonzi hela wangigalaga uzunwa.

24 Lufufu ndo chonolo kwa yula yawele na luhala,
ila upoka wa mpoka wangulelaga upoka.

25 Mlolezi wa kukomya kanguuloholaga ukomu,
ila yalingulonga udesi ka yalinguhada.

26 Yalingumdumba Mkulu Nguluwi kana kitum-
bila kwimile nzinzili,
na wana wa heye wopata honhu ha kubilimila
hawele na kikala goya.

27 Kumdumba Mkulu Nguluwi ndo nzasa ya
ukomu,
kwangumtanza munhu kiwika kutali na midiwa
ja kubagama.

28 Lufufu lwa mndewa ndo winji wa wanhu wa
heye,
ila ne wanhu chilongozi kangudumigwa.

29 Munhu yohawele wa kuzudila himahima kana
luhala ng'hatu,

ila yalinguzudila himahima kangulajilaga upoka.

30 Kikala goya mnhumbula kwangumha munhu
mong'ho,

ila maya gangujidita mizeje jole.

31 Yalingumbunza mzunwa kangumliga Yamlum-
bile heye,

ila yalingumonela isungu mzunwa, kangumto-
gola Nguluwi.

32 Mwihe kangudumigwa kwa madito ga heye ga
wihe,

ila yatanganiche kangwamilwa na kugoloka kwa heye.

³³ Luhala lwa kwa munhu yawele na nyhala, ila hailinguzeleka hali wapoka.

³⁴ Kutanganika kwanguwadita wanhu wa isi watogoligwe, ila gehile ndo mbuli yihile kwa isi yoneche.

³⁵ Mndewa kanguwaga yomha kunoga chitumagwa yalingudita kwa luhala, ila ng'halazi ya heye yangumpataga yula yalingudita vibi.

15

¹ Kwidichila kwa uliholile kwangulemeza ng'halazi,

ila ulonzi ung'hang'hale wangonjeza ng'halazi.

² Umyango wa yawele na luhala wanguutogolaga uwanzi,

ila mlomo wa mpoka wangulavyaga upoka.

³ Meho ga Mkulu Nguluwi gangonaga chila chinhu, ganguwapugajizaga yanojile na yehile.

⁴ Umyango uwele liholile ndo mwaluko wa ukomu,

ila mlomo wajilile wangutwegulaga nhumbula.

⁵ Mpoka kangubezaga malanguso ga mhaza wa heye,

ila yalingukunda makanyo ndo msugu.

⁶ Kaye kwa yatanganiche hana lufufu lwinji, ila choyalingupata mwihe changumigalila magazo.

⁷ Mlomo wa yawele na luhala wangweneza uwanzi,

ila haiwele ahyo kuli nhumbula ya mpoka.

8 Nhambiko ya wehile ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ila kulanda kwa wagoloche nhumbula kwangum-sangalaza Nguluwi.

9 Madito ga wehile ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ila Nguluwi kanguwaganaga walinguwinza mbuli za kutanganika.

10 Magazo gang'hang'hale ndo kwa chiwalo cha yalinguleka madito ganojile,
yoneche yalinguzudila kukanyigwa kobagama.

11 Wone Mkulu Nguluwi kangugazela ga kuli Kubagama na ga kuli Kudumya,
ndaze, majesa ga wanhu goweza kivisa hali heye?

12 Yalingubeza hambe yagane kukanyigwa,
hambe yapale utanzi kwa yawele na luhala.

13 Nhumbula iwele na kusangalala yangukudita kumeho kupuliche,
ila usungu wangutwegula nhumbula.

14 Yawele na luhala kangupalaga uwanzi,
ila mpoka kangulyaga upoka.

15 Kwa yalingubunzwa chila zuwa ndo liha,
ila kwa yawele na nhumbula ilingusangalala ndo mnvina yohambe imale.

16 Fola kuwa na chido na kumdumba Mkulu Nguluwi,
kusinda kuwa na ng'hano nyinji hamwe na mag-azo.

17 Fola chilyo cha ibwasi na kuwa na igano,
kusinda mnvina ya iwunde linyatile na kuwa na kuzudila.

18 Munhu wa ng'halazi kangwambuzaga kilewa,

ila yula yawele halinguzudila himahima, kangukudita kilewa kusindamale.

¹⁹ Nzila ya mgata naimema miwa,
ila ya yula yagoloche nhumbula ya hazelu kota
nzila ng'hulu.

²⁰ Mwana yawele na luhala kangumditaga mhaza
wa heye yasangalale,
ila mpoka kangumbezaga mayake.

²¹ Upoka ndo usangalalo kwa mpoka,
ila yalinguvizela goya kanguhagulaga nzila iwele
goya.

²² Majesa ga kudita chinhu ganguwifigwa wone
hawe haduhu utanzi kulawa kwa wanji,
ila wone hawe na wanhu wenji wa kutanza, majesa
ago gosumya.

²³ Munhu kanguwaga na usangalalo wone
yedichile goya,
ulonzi unojile kwa mhela wake ndo unoga
lukami.

²⁴ Nzila ya yawele na luhala yanguluta kuchanya
kuli ukomu,
leka yewiche kutali na kwinjila hasi kuli isi ya
wabagame.

²⁵ Mkulu Nguluwi kangubomolaga ng'handanda za
wala walingidaya,
ila kangwamilaga mbaka ja haluga ha wadala
wafililwe na walume wawo.

²⁶ Majesa ga mwihe ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ila ulonzi wa isungu ndo welile.

²⁷ Munhu yawele na maya ga sendi, kanguligalilaga magazo ivyazi lyake,

ila yalinguzudila kupegwa chinhu choneche kwa uviso, kochikala.

²⁸ Nhumbula ya yatanganiche yangijesa kung'hali kwidichila,

ila mlomo wa mwihe wangulongaga wihe.

²⁹ Mkulu Nguluwi ka kutali na wehile, ila kanguhulichiza kulanda kwa watanganiche.

³⁰ Meho ga isungu gangusangalaza nhumbula, mbuli inojile yangusangalaza lukuli.

³¹ Munhu yalinguhulichiza makanyo ganojile, kana honhu hake hali wawele na luhala.

³² Yalingulema kulanguswa kangibeza yuye, ila yalingukunda makanyo kowa na luhala.

³³ Kumdumba Mkulu Nguluwi ndo malanguso ga luhala, kung'hali kutogoligwa yanguganigwa kuwa ulingunyenyetela.

16

¹ Munhu kangijesaga kudita mbuli zoyogana heye,

ila ulonzi wa kuduma ndo wa heye Mkulu Nguluwi.

² Madito ga munhu gangonekaga kwa heye kota ga goya,

ila Mkulu Nguluwi kangujezaga kunuwila kwa munhu.

³ Umhe Mkulu Nguluwi choneche choulingudita, na mbuli za hegwe zokulutila goya.

⁴ Mkulu Nguluwi nakalumba chila chinhu kwa kunuwila kwa heye, mbaka wehile kwa chiwalo cha zuwa lya kudumya.

⁵ Chila yalingidaya ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi,
ndangukomya, munhu kota ayo kogazigwa.

⁶ Kwa igano lya kwimilila na kukundigwa, munhu kanguditilwaga uhanyisi,
kwa kumdumba Mkulu Nguluwi, kangiwikaga kutali na wihe.

⁷ Wone Mkulu Nguluwi yanojezwe na madito ga munhu,
kanguwagalamulaga mbaka wang'honyo wa heye wanguwa goloko.

⁸ Fola lufufu ludo kuli kutanganika,
kusinda kuwa na vinji kuli wihe.

⁹ Munhu koweza kudita goyalingijesa kudita,
ila Mkulu Nguluwi kangulongozaga chila choyalingudita.

¹⁰ Mndewa kangwamulaga kwa kulongozwa na Nguluwi,
hoyolavya utaguso hambe yawifye.

¹¹ Mkulu Nguluwi kangunganaga vipimilo na mizani ja hachi,
vipimilo vyeng'ha vya mizani kuli chihako cha kupimila, ndo mijito ja heye.

¹² Ndo izudizo wandewa kudita wihe,
kwa vila misisi ja ludali lwa hewo ndo hachi.

¹³ Mndewa kangunganaga munhu yalingulonga kwa kutanganika,
kangunganaga munhu yalingulonga kwa hachi.

¹⁴ Ng'halazi ya mndewa ndo kota msenga wa kubagama,
munhu yawele na luhala koidita isindamale.

¹⁵ Wone kumeho kwa mndewa kupuliche, hana ukomu,

kunoga kwa heye ndo kota ng'hungugu ya luhela.

¹⁶ Kuwa na luhala ndo kunoga kusinda zahabu, kupata nyhala ndo kuhagula kunojile kusinda sendi.

¹⁷ Nzila ya wagoloche nhumbula yangiwickaga kutali na wihe, yalingwamila nzila ya heye, kangwamilaga kikala kwa heye.

¹⁸ Kidaya kwangulongolaga kudumya, nhumbula ya kidaya yangulongolaga kugwa.

¹⁹ Fola kuwa ulingunyenyetela na mzunwa, kusinda kihanza vinhu vya kuboka na walingidaya.

²⁰ Yalingibatilila malanguso, mbuli za heye zomlutila goya, kotambichizwa munhu yalingitumbila kwa Mkulu Nguluwi.

²¹ Yawele na luhala mnhumbula kanguchemigwa yawele na nyhala, ulonzi wa kunojeza wanguwakwega wanhu.

²² Luhala ndo nzasa ya ukomu kwa yawele nalo, ila upoka ndo kuzapigwa kwa wapoka.

²³ Nhumbula ya yawele na luhala yangumditaga yalonje kwa kilolela, yanguuditaga ulonzi wa heye uwe wa kukwega wanhu.

²⁴ Ulonzi wa isungu ndo kota hanombwa, ndo unona kuli nhumbula na una mong'ho kuli lukuli.

²⁵ Hana nzila youlingijesa kota ya goya, ila kuli kuduma yoweza kukulongoza kuli kubagama.

26 Kugana chilyo kwangumdata mkola mijito yekangaze,
kwa vila nzala yangumdata yalutilile.

27 Mjuvi kangijesaga kudita wihe,
ulonzi wa heye ndo kota chiluli ching'hang'hale.

28 Munhu yajilile kangwenezaga kilewa,
yalinguheha kanguwaditaga wanhu webagule na goloko.

29 Munhu yawele na nhumbula yihile,
kangumhada munhu yowalingikalasa habehi,
kangumlongozaga kuli nzila yihile.

30 Yalingukonyeza kwa wihe kangijesa kudita gehile,
na yohambe yagane kulonga, kangunuwila kudita gehile.

31 Kuwa na mbuliza za usekulu ndo itaji lya ukulu,
lyangulawa kuli kikala kwa kutanganika.

32 Yohawele mbewe wa kuzudila ndo kanoga kusinda yawele na mong'ho,
yalinguilongoza nhumbula ya heye yuye ndo kanoga kusinda yula yalinguuhola muji kwa lupichi.

33 Simbi yangutowigwa leka kuvizela goyolawila,
ila Mkulu Nguluwi ndo yalingwamula chila chinhu.

17

1 Fola ibumunda likalile kuli kikala goya,
kusinda mnvina kuli ng'handanda ya kilewa.

2 Chitumagwa yawele na luhala, kohola honhu ha mwana mpoka,
leka yawe na honhu ha kuhalila ha ivyazi alyo.

³ Zahabu ama sendi zangwelizwa kwa chiluli kuli itanulu,
ila Mkulu Nguluwi ndo yalingweliza nhumbula za wanhu.

⁴ Yalingudita wihe kanguhulichizaga ulonzi wi-hile,
mdesi kanguhulichizaga umyango wa uhadi.

⁵ Yalingumbeza mzunwa kangumliga Yamlum-bile heye,
yalingusangalalila kutunya kogazigwa.

⁶ Wazukulu ndo itaji lya wasekulu wa hewo,
wana ndo lutogo lwa mhaza na mambo wa hewo.

⁷ Ulonzi unojile hauwele hihi hela hali mlomo wa mjuvi,
ila ndo vibu ng'hatu kwa chilongozi kulonga ulonzi wa udesi!

⁸ Kwa yalingulavya vinhu kwa uviso, kudita ahyo
ndo kota subala,
kangijesa kota mbuli za heye zolutilila goya.

⁹ Yalingulechela gehile kangulutiliza igano,
ila yalingukumbusila nongwa kangubagulaga goloko.

¹⁰ Makanyo kwa wawele na luhala gana mana,
kusinda mitowa miya imwe kwa wapoka.

¹¹ Choyalingudita munhu yehile ndo kubelen-huka hela,
msenga yang'hang'hale kolajizwa kwa heye.

¹² Fola kiting'hana na isimba idala ling'hang'hale lisukuligwe wanage,
kusinda kiting'hana na mpoka kuli upoka wa heye.

¹³ Yalinguhilula gehile kwa ganojile,
gehile hagokuka mng'handu ya heye.

14 Kwaluchiza kilewa ndo kota kutula izimbo lya mazi,
lelo, uleche kudita ahyo, kung'hali kitwanza hakunakwaluka.

15 Kumlechela yawele na nongwa na kumgaza yalihela nongwa,
geng'ha meli ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi.

16 Lekachoni mpoka yawe na sendi mmoko ga kugulila luhala,
kuno heye yuye kahela nyhala?

17 Goloko kanguganaga mazuwa geng'ha,
mwenyelukolo kangupondigwa kwa chiwalo cha utanzi mhela wa magazo.

18 Haiwele mbuli ya nyhala kuwika lehani,
na kiwika lehani honhu ha munhu yunji.

19 Yalingugana kilewa kangugana gehile,
yalingidaya kangipalila kudumigwa.

20 Yawele na nhumbula yajilile, mbuli za heye haziwa goya,
na yalingulonga udesi, kangufikwaga na magazo.

21 Mwana mpoka ndo masinzo kwa mhaza wa heye,
na usangalalo wa haduhu kwa mhaza wa mpoka.

22 Nhumbula ilingusangalala ndo mikwandi,
ila nhumbula iwele na masinzo yangwambuza lukuli luwe ng'hochele.

23 Yehile kangubochelaga vinhu kwa uviso,
leka yajilize hachi.

24 Choyalingugana yawele na luhala, ndo nyhala,
ila mpoka kangugana chila chinhu muisi.

25 Mwana mpoka ndo masinzo kwa mhaza wa heye,
na usungu kwa mayake yampondile.

²⁶ Haiwele goya kumdita munhu yalihela nongwa yalipe faini,
ama kuwatowa wang'hangala kwa chiwalo cha kugoloka kwa hewo.

²⁷ Yalingijesa yang'hali kulonga, kana luhala, munhu yawele liholile ndo yawele na nyhala.

²⁸ Wone mpoka yanyamalile, kangonekaga kota kana luhala,
wone yadinye mlomo wa heye, kangonekaga kota yawele na nyhala.

18

¹ Yalingupala ga heye hela kangibagulaga na wayage,
kanguzudilaga wone yalonjelwe choneche chiwele na luhala.

² Mpoka hambe yanojezwe na luhala, kwa heye kulonga choyalingijesa ndo chinojile.

³ Vyoukuya wihe, kwanguyaga na kubeza kahi, hamwe na soni, kwanguyaga na kudeula.

⁴ Ulonzi wa munhu ndo mazi menji, ila nzasa ya luhala ndo kazanda kalinguchililika.

⁵ Haiwele goya kumganilila mwihe, na kumbunza hachi yatanganiche.

⁶ Ulonzi wa mpoka wangigalaga kilewa, chila choyalingulonga changwambuzaga mitowa.

⁷ Mlomo wa mpoka wangumdumyaga heye yuye, mlomo wa heye ndo idiwa lya kikala kwa heye.

⁸ Ulonzi wa munhu yalinguheha ndo kota chilyo chinojile,

chiwele changudulikaga du mbaka mmunda.

⁹ Munhu mgata kuli mijito ja heye, mng'holoze ndo yalinguwifya.

¹⁰ Mkulu Nguluwi ndo ngome iwele nzinzili,
yatanganiche kangulibilimilaga na kanguwaga
hali kikala goya.

¹¹ Lufufu lwa yawele na lufufu ndo ngome ya
heye,
kangijesa kota ndo lukanzi luwele
ng'wemang'wema lulingumwamila.

¹² Kidaya kwa mnhumbula kwangigalaga kudu-
migwa,
ila kunyenyetela kwangigalaga lutogo.

¹³ Yalingwidichila kuno yang'hali kuhulichiza,
ndo upoka na mbuli ya soni kwa heye.

¹⁴ Nhumbula ya munhu yanguwezaga kwimilila
utamwa,
ila wone itweguche, yokwimilila ndaze?

¹⁵ Munhu yawele na nyhala kangulutililaga kilan-
gusa kuwala uwanzi,
ikutu lya yawele na luhala lyangupalaga uwanzi.

¹⁶ Ndolendole yangumchumulilaga nzila yalin-
gulavya,
yangumigalaga hali wakulu.

¹⁷ Yalingilewela tandi kangonekaga yalingulonga
kwa kukomya,
mbaka aho yowalingitwanza na heye hoyok-
waluka kumuza.

¹⁸ Kutowa simbi ndo kwanguduma kitwanza,
kwangwamula hali wakulu walingitwanza.

¹⁹ Mwenyelukolo yaditilwe gehile, kana nhum-
bula igagadale kusinda lukanzi lwa muji,
nako kitwanza ndo kota lwizi lwa ngome luwele
na mhajilo.

²⁰ Ulonzi wa munhu wanguweza kumgutiza,
kangigutiza mafuza kulawa kuli ulonzi wa heye.

²¹ Umyango una mong'ho wa kigala ukomu ama kukopola,
walingugana kuukolela mijito wolya mafuza gake.

²² Yalingumpata mche nakapata chinhu chinojile, ako ndo kunoga kulawa kwa Mkulu Nguluwi.

²³ Wazunwa wangulandaga kwa kunyenyetela, ila yawele na lufufu kangwidichilaga kwa kung'hang'hala.

²⁴ Goloko wenji wanguweza kumgwisa munhu, ila kabaho goloko yalingukundigwa kusinda mwenyelukolo.

19

¹ Fola mzunwa yalingikala kwa kugoloka, kusinda yajilile kwa ulonzi na mpoka.

² Hainojile munhu kuwa na maya ne kuwa na uwanzi,
ne kudita himahima kwa vila koileka nzila.

³ Wone munhu yedumye kwa upoka wa heye, kangumzudilaga Mkulu Nguluwi.

⁴ Lufufu lwangigalaga wagoloko, ila mzunwa kangulechigwa ne goloko.

⁵ Mlolezi mdesi holeka kugazigwa, yalingulonga udesi howeza kiwika kutali na mag-azo.

⁶ Wanhu wenji wanguganaga kuwa habehi na wang'hangala,
chila munhu kanguganaga yawe goloko wa munhu yalingulavya ndolendole.

⁷ Mzunwa kanguzudilwa na wang'holoze, goloko wa heye ndo mzidi, wangumbilimaga.

Hanga kanguwawinzaga kwa kuwadedeza, ila hawalingoneka honeche.

⁸ Yalingupata luhala kangigana yuye, yalingibatilila kuvizela kwa heye, kowa goya.

⁹ Mlolezi mdesi holeka kugazigwa, yalingulonga udesi kodumigwa.

¹⁰ Haiwa goya kwa mpoka kuwa na lufufu, ndo vihi ng'hatu kwa mpogoi kuwalongoza wakulu.

¹¹ Yaweie na luhala halinguzudila himahima, kulechela nongwa ndo lutogo kwa heye.

¹² Kuzudila kwa mndewa ndo kota kubuma kwa isimba,

ila kunoga kwa heye ndo kota nungwi kuli misolo.

¹³ Mwana mpoka ndo kubagama kwa mhaza wa heye, na kilewa kwa mche ndo kota midovu ja nhonya jhambe jemale.

¹⁴ Ng'handana na lufufu ndo uhalizi woyalingupata munhu kulawa kwa wasekulu wa heye, ila mche yawele na luhala kangulawaga kwa Mkulu Nguluwi.

¹⁵ Ugata ndo kota usinjizi unonile, munhu mgata kogazika kwa nzala.

¹⁶ Yalingibatilila mizilo kangukuwika kikala kwa heye kuwe kwa kikala goya, yalingubeza ilajizo kobagama.

¹⁷ Yalingumtanza mzunwa kangumwazichila Mkulu Nguluwi, Mkulu Nguluwi komlipa kwa madito ga heye ganojile.

¹⁸ Mkanye mwanago mhela kitumbila kung'hali baho,

ila wone uleche kudita ahyo ndo kota kumdumya.

19 Munhu yalinguzudila ng'hatu yangumlapa
yapegwe magazo,

wone umlohole kamwe, yokulapa umlohole kahi.

20 Uhulichize ulonzi unojile na kubochela malan-
guso,

leka uwe na luhala lwa kukutanza mazuwa galin-
guya.

21 Kuli mutwi wa munhu hana majesa menji ga
kudita chinhu,

ila choyalingunuwila Mkulu Nguluwi ndo chodit-
igwa.

22 Chilinguganigwa kwa munhu ndo igano lya
kwimilila,

fola mzunwa kusinda mdesi.

23 Kumdumba Mkulu Nguluwi kwangigalaga
ukomu,

yalingumdumba kangutambichizwaga kwesela
ng'hatu,

hofichigwa na chihile choneche.

24 Mgata kanguwikaga moko wa heye kuli luhelo
lwa chilyo,

ila ndo mgata lukami mbaka kangulemwela
kwinula moko wa heye kuhilika kumlomo.

25 Mgaze yalingubeza, naye yalihela nyhala kochi-
langusa kuwa na luhala,

mkanye yawele na luhala, naye kowa na uwanzi.

26 Yalingumtowa mhaza wa heye na kumuwinga
mayake,

ndo mwana yalingigala soni na kudeula.

27 Mwana wa heni, wone uleche kuhulichiza
malanguso,

kowa kutali na ulonzi wa luhala.

28 Mlolezi yohambe yatanze chinhu kangubezaga hachi,
na umyango wa mwihe wanguugana unojenoje wa wihe.

29 Magazo nagawichigwa goya kwa walingubeza, ng'hobwa za ngozi naziwichigwa goya kwa kuwa-towa wapoka kuli migongo.

20

1 Divai yangigalaga kubeza na ujimbi wangi-galaga kilewa,
yoneche yalingugala kahela luhala.

2 Kuzudila ng'hatu kwa mndewa ndo kota isimba lilingubuma,
yalingumzudiza kangukuwika kikala kwa heye hali honhu hehile.

3 Ndo mbuli inojile kiwika kutali na kilewa, wapoka ndo walingilewa.

4 Mgata hambe yalime mhela wa kulima, mhela wa mbeni kopala, ila hopata choneche.

5 Majesa ga munhu nagavisigwa kota mgati ng'hatu mwa mazi menji,
ila munhu yawele na luhala kogadeha kulawa amo.

6 Wanhu wenji wangidayilaga kuwa wawele na igano lya kwimilila,
ila yalingukundigwa wa kukomya kakohi?

7 Wone yatanganiche yekale kwa kugoloka, wanage wotambichizwa.

8 Mndewa yanojile hoyokalisa kulavya utaguso, kanguyugululaga gehile geng'ha kwa meho ga heye.

9 Whaani yojeza kulonga, "Ndiiyeliza nhumbula ya heni,

ndahela gehile?”

¹⁰ Mizani ja uhadi na vipimilo vya uhadi,
vyeng'ha ndo izudizo kwa Mkulu Nguluwi.

¹¹ Mwana kanguzelekaga kwa kiwhana na vyoy-
awele,

wone madito ga heye ndo ganoga na nagagoloka.

¹² Ikutu lilinguhulika na iziho lilingulola,
vyeng'ha vili nakavidita Mkulu Nguluwi.

¹³ Uleche kugana kuwasa hela leka uleche kuwa
mzunwa,

uwe meho nagwe kowa na chilyo chinji.

¹⁴ “Hainojile, hainojile,” yalingugula
kangung'ung'utaga,

ila wone yoché kangitogolaga nakapunguzilwa
beyi.

¹⁵ Hana zahabu na winji wa maganga ga sendi
nyinji,

ila cha kutanza ng'hatu ndo ulonzi wa luhala.

¹⁶ Wone munhu yelahe hali hegwe kota ko-
muwichila lehani mjenzi,

uhole ivalo lya heye,

leka yalipe sendi kwa vila nakamuwichila lehani
ayo mjenzi.

¹⁷ Chilyo chilinguya kwa uhadi ndo chinona,
ila hamba changuwaga kota sangalaza kumlomo.

¹⁸ Kuwika goya mbuli, kwangukolekaga kwa ku-
longasa hamwe,

wone kwangugana kwaluka kitowa ngondo,

yangulapigwa kubochele majesa kulawa kwa
wanji.

¹⁹ Yalinguheha hambe yavise chinhu,

ahyo wiwiche kutali na munhu yalinguhabuka.

²⁰ Yalingumpanjila mhaza wa heye ama mayake,

lumuli lwa ukomu wa heye lozimigwa kota chenje
kuli jiza totolo.

²¹ Uhalizi wuyile himahima mwaluko,
wahela utambichizo kuli kuduma.

²² Uleche kulonga, “Ndohilusa wihe wonditilwe.”
Witumbile kwa Mkulu Nguluwi naye kokulohola.

²³ Mizani ya uhadi ndo izudizo kwa Mkulu Ngu-
luwi,

na vipimilo vyohavikundigwe havilingumnojeza.

²⁴ Majendo ga munhu gangulongozwaga na
Mkulu Nguluwi,

munhu koweza ndaze kuizela nzila ya kuluta?

²⁵ Ndo idiwa kwa munhu kuchiwika chinhu chi-
uyeng'ha himahima,

hamba kijesa kahi kuwala chilaho cha heye.

²⁶ Mndewa yawele na luhala kanguwayugululaga
wehile,

kanguwagazaga ne isungu.

²⁷ Muhe wa munhu ndo chenje cha Mkulu Ngu-
luwi,

kangupugajizaga nhumbula ya munhu mbaka
mgati ng'hatu.

²⁸ Igano lya kwimilila na kukundigwa
vyangumwamilaga mndewa,
ulongozi wa heye wangukangazwa kwa igano lya
kwimilila.

²⁹ Lutogo lwa wasongolo ndo mong'ho wa hewo,
kunoga kwa wasekulu ndo mbuliza.

³⁰ Mitowa jilingulumiza ndo mikwandi ja kusa
wihe,
ng'hobwa zangwelizaga nhumbula mbaka mgati
ng'hatu.

21

- ¹ Nhumbula ya mndewa ndo kota mazi galin-
guchililika,
Mkulu Nguluwi, kanguilongozaga honeche hoyo-
gana.
- ² Madito geng'ha ga munhu gangoneka ga goya
kwa heye,
ila Mkulu Nguluwi kanguipimaga nhumbula.
- ³ Kudita mbuli zitanganiche na za hachi,
kwangumnojeza Mkulu Nguluwi kusinda nham-
biko.
- ⁴ Meho ga ujuvi na nhumbula ya kidaya,
vyangulajila hazelu gehile ga wehile.
- ⁵ Gala goyodita munhu kwa kwimilila gangigala
lufufu kwa winji,
ila galinguditigwa himahima ganguwa hihi hela.
- ⁶ Ng'hano ilinguya kwa uhadi,
ndo ivuche lilingukola na idiwa lya kubagama.
- ⁷ Kilewa kwa wehile kokusigwa,
kwa vila wangulema kudita mbuli za hachi.
- ⁸ Nzila ya munhu yawele na nongwa ndo ya kwa-
jilila,
ila madito ga yanojile nagagoloka.
- ⁹ Fola kikala hafungo mchanya mwa chinduwiko,
kusinda kikala kaye hamwe na mche yalingugana
kilewa.
- ¹⁰ Choyalingugana kudita mwihe ndo wihe,
kahela isungu mbaka kwa munhu
yowalingikalasa habehi.
- ¹¹ Wone umgaze yalingubeza, mpoka kanguwaga
na kuvizela,
wone umlanguse yawele na luhala, kwangumha
uwanzi.

12 Nguluwi kangugazela galingukoleka kuli
ng'handa za wehile,
naye kowadumya walingudita gehile.

13 Yalingulema kuhulichiza chililo cha wazunwa,
naye kahi hohulichizwa hoyolanda utanzi.

14 Ng'halazi yanguditigwa isindamale kwa
ndolendole ya uviso,
chinhu choyalingupegwa munhu kuno
chivisigwa changulemeza kuzudila.

15 Wone hachi iditigwe, wanhu watanganiche
wosangalala,
ila wanhu wehile wokabuswa.

16 Munhu yalingulubaluba kutali na nzila ya
luhala,
kowasa kuli chilundo cha wabagame.

17 Yalinguwinza maya ga heye kowa mzunwa,
yalingugana divai na mafuta ga mzeituni howa na
lufufu.

18 Mwihe kanguwika goya mbuli zihile kwa yatan-
ganiche,
ila kangiyambuzila magazo honhu ha yagoloche.

19 Fola kikala kugunuche,
kusinda kikala na mche yalingugana kilewa na
yalingutunya.

20 Kaye kwa yawele na luhala hana ng'hano ya
sendi nyinji na mafuta,
ila lufufu lwa mpoka lwangumala himahima.

21 Yalingupala kutanganika na isungu,
kochikala ng'hatu na mbuli za heye zolutilila goya
na kutogoligwa.

22 Yawele na luhala koweza kuboka muji wa
yawele na mong'ho,
na kubomola ngome yowalingitumbila.

²³ Yalingwamila mlomo na umyango wa heye,
kangiwikaga kutali na magazoz.

²⁴ Yalingidaya na mjuvi, itagwa lya heye ndo
“Kubeza,”
madito ga heye nagamema kidaya kwa ujuvi wa
heye.

²⁵ Mgata kangubagama kwa kulemwela kweneza
maya ga heye,
kwa vila moko ga heye gangulema kukola mijito.

²⁶ Nemisi yeng'ha kanguganaga kuwa na chinhu,
ila yatanganiche kangulavyaga kwa isungu.

²⁷ Nhambiko ya mwihe ndo izudizo,
yanguzudiza ng'hatu wone yalavye kwa
kunuwila kwihile.

²⁸ Mlolezi mdesi kodumigwa,
ila yalingulonga ulonzi wa kukomya howeza ku-
lonjelwa yanyamalile.

²⁹ Mwihe kangulajilaga kota ka yazidahe,
ila yagoloche kangutawizaga kota nakadita goya.

³⁰ Haduhu luhala na uwanzi ne ulonzi unojile wa
munhu,
uwele woweza kumsumya Mkulu Nguluwi.

³¹ Falasi kanguwichigwa goya kwa kitowa
ngondo,
ila kusumya kwangitumbila kwa Mkulu Nguluwi.

22

¹ Fola kuzeleka goya kusinda lufufu lwinji,
fola kuganililwa kusinda sendi ama zahabu.

² Wawele na lufufu na wazunwa wangiwhana
hela.
Mkulu Nguluwi ndo yawalumbile hewo weng'ha.

³ Yawele na luhala kanguzonaga mbuli zihile na kivisa, ila mpoka kangiwikaga kumwando na kulumizwa.

⁴ Kunyenyetela na kumdumba Mkulu Nguluwi, kwangigalaga lufufu na lutogo na ukomu.

⁵ Nzila ya mwihe naimema miwa na midiwa, yalingugana kuwamila ukomu wa heye kochi-wika kutali na nzila ayo.

⁶ Umlanguse mwana ndaze vyoilinguganigwa kikala goya, naye hosemwa mbaka kuli usekulu.

⁷ Yawele na lufufu kangumlongozaga mzunwa, yalingulanda ndo mpogozi wa yalingulavya.

⁸ Yalingunyala kubunza kobeta lihile, ludali lwa ng'halazi ya heye lobenigwa.

⁹ Yawele na isungu kotambichizwa, kwa vila chilyo cha heye kangumgawilaga mzunwa.

¹⁰ Muwinje yalingubeza, ivuche lyokwajilila, kilewa na maligo vyomala.

¹¹ Yalingugana nhumbula inojile na yalingugana ulonzi wa isungu, kowa goloko wa mndewa.

¹² Mkulu Nguluwi kangwamilaga malanguso ga kukomya,

ila kanguuwifyaga ulonzi wa yalingubelenhuka.

¹³ Mgata kangulongaga, “Siweza kuluta kunze, kuna isimba ako, lyong'hopola kuli nzila ng'hulu.”

¹⁴ Mlomo wa mng'hondwa ndo ikulubila liwele ng'wemang'wema, yalinguzudilwa na Mkulu Nguluwi kogwila amo.

15 Mwana kanguganaga mbuli za chipoka mn-humbula,
ila ng'hobwa ya magazo yangumusilaga ago.

16 Yalingumbunza mzunwa leka kiyonjezela lufufu,
na yalingumha ndolendole yawele na lufufu,
weng'ha wowa wazunwa.

Ulonzi wa wawele na luhala

17 Uwiche goya ikutu leka uhulichize ulonzi wa
wawele na luhala,
wijese ng'hatu kuwala uwanzi wa heni.

18 Hegwe kosangalala wone kogawika mnhum-bula,
na kugakumbuchila chila mhela.

19 Ila kitumbila kwa hegwe kuwe kwa Mkulu Nguluwi,
ndangukulangusa lehano.

20 Nandikwandichila nhelo makumi gadatu,
nhelo za makanyo na uwanzi,

21 leka kukulangusa gawele ga hachi na ga
kukomya,
na wone munhu yakuuze, umwidichile goya.

22 Uleche kumbunza mzunwa kwa vila ka
mzunwa,
umhe hachi ya heye kuli chitala,

23 kwa vila Mkulu Nguluwi komlewela,
kowasukula ukomu wa hewo walinguwabunza
wayawo.

24 Uleche kuwa habehi na yalinguzudila
himahima,
ne kuwa hamwe na yawele na ng'halazi ya
himahima,

25 leka uleche kilangusa madito ga heye,

na kigwiliza ng'hatu kuli idiwa.

²⁶ Uleche kuwa yumwe wa wala walinguwika kulanagana kumlipila yunji, wanhu wawele wangiwikaga lehani kwa chiwalo cha kudaigwa kwa wanhu wanji.

²⁷ Wone uwe ulihela chinhu cha kulipa, chinhandanda choulinguwasila choholigwa.

²⁸ Uleche kusa ulajilo wa mbaka ja katali, jiwele najiwichigwa na wasekulu wa hegwe.

²⁹ Ndaze, hana munhu yawele na uwanzi kuli mijito ja heye?

Ayo kowakolela mijito wandewa,
howakolela mijito wanhu wa hihi hela.

23

¹ Wone wikalise na kulya hamwe na chilongozi, uleche kusemwa ne hado kota chilyo chiwele hali hegwe ndo cha chilongozi.

² Ulemeze ng'hatu maya ga hegwe, wone kwangugana kulya ng'hatu.

³ Uleche konela maya vilyo vya heye vinojile, kwa vila vyoweza kukuhada.

⁴ Wone kuna luhala lwa kuhega, uleche kitunya ng'hatu kupala lufufu lwinji.

⁵ Lufufu lwangwajililaga baho du, lwanguwaga kota lupatile mabawa baho du, luguluche na kuluta kuli ulanga kota ikungule.

⁶ Uleche kulya chilyo cha mbuhu, ne konela maya vilyo vya heye vinojile,

⁷ kwa vila mnhumbula mwa heye kanguwaza chila choulingulya.

Kokulonjela, "Ulye, unwe."

Ila mnhumbula mwa heye hawele hamwe na
hegwe.

⁸ Hegwe kodeka vihande vyoudile,
malumbo ga hegwe geng'ha gowa ga hihi hela.

⁹ Uleche kulonga mbuli za hegwe hali makutu ga
mpoka,

kwa vila kobeza luhala lwa ulonzi wa hegwe.

¹⁰ Uleche kusa ulajilo wa mbaka ja katali,
ne kuhola migunda ja walekwa,

¹¹ kwa vila Nguluwi, Mgombozi, ndo yawele na
mong'ho,

naye koilewela hachi ya hewo kwa hegwe.

¹² Kwa nhumbula ya hegwe, uwinze malanguso,
na kwa makutu uhulichize uwanzi.

¹³ Umkanye mwana,
wone umzape ng'hobwa, hobagama.

¹⁴ Houmzapa, kokulohola kikala kwa heye,
kulawa kuli isi ya wabagame.

¹⁵ Mwana wa heni, wone nhumbula ya hegwe iwe
na luhala,

nhumbula ya heni yosangalala.

¹⁶ Nhumbula ya heni yotowa luchenze,
mlomo wa hegwe houlonga ulonzi wa hachi.

¹⁷ Nhumbula ya hegwe ileche kuwonela maya
wawele na gehile,

ila ilutilile kumdumba Mkulu Nguluwi mazuwa
gose.

¹⁸ Ndangukomya, hana kitumbila kunojile kwa
chiwalo cha hegwe kuli mazuwa galinguya,
na kitumbila ako hakukusigwa.

¹⁹ Uhulichize mwana wa heni, uwe na luhala,
wijese ng'hatu ndaze vyoulungikala.

- 20 Uleche kuwa yumwe wa walingugala divai,
ne walingulya lukami walingugana miwunde,
21 kwa vila walingugala na walingulya lukami kuli
kuduma wowa wazunwa,
yalingutumiya zuwa lya heye kusinzila kovala
vibende.
22 Umhulichize mhaza wa hegwe,
uleche kumbeza mayako wone yalale.
23 Ugule kukomya, uleche kukuguza,
uwe na luhala na malanguso na kuhulichiza.
24 Mhaza wa mwana yatanganiche komema usan-
galalo,
yalingumponda mwana yawele na luhala, kosan-
galala kwa chiwalo cha heye.
25 Uwadite mhaza na mayako wasangalale,
mamo yakupondile yasangalale.
26 Mwana wa heni, unyhulichize goya,
wibatilile madito ga kikala kwa heni.
27 Mdala mng'hondwa ndo ikulubila liwele
ng'wemang'wema lya kugwiliza wanhu,
mdala ayo ndo idiwa.
28 Heye kangivisa na kubeteza kota yalinguboka,
kangwambuzaga walume wenji wawe wohambe
wakundigwe hali wanhu.
29 Ndo wanhu wachi walingutowa iyowe?
Ndo wanhu wachi wawele na masinzo?
Ndo wanhu wachi wawele na kilewa?
Ndo wanhu wachi walingung'ung'uta?
Ndo wanhu wachi wawele na vilonda ne chiwalo?
Ndo wanhu wachi wawele na meho madung'hu?
30 Ndo wala wawele hambe woche hali divai,

wala walingikalisa hafungo kujeza divai ihaz-anywe na ndugwa.

³¹ Uleche kuyonela maya divai kwa udung'hu wake,

hanga yowa yopulika kuli chizombe,
na kidulika mholemhole hounwa.

³² Kuli kuduma yangulumaga kota izoka,
yangulumiza kota izoka liwele na dunga.

³³ Meho ga hegwe govyona vinduzanduza,
nhumbula ya hegwe yokuhada.

³⁴ Kowa kota munhu yalingujeza kuwasa kuli meli
mhela wa nhigu.

³⁵ Kolonga, “Nawanhowa, ila silumile,
nawanhowa, ila nasivizelele.

Ndokwinuka nili?

Ubeteze tandi mhale chakunwa chinji.”

24

¹ Uleche kuwonela fihi wehile,
na kugana kuwa hamwe na hewo,

² kwa vila majesa ga hewo geng'ha ndo kuwala
kilewa,
haduhu linojile lyoneche lilingulawa kuli milomo
ja hewo.

³ Ng'handanda yanguzenjigwa kwa luhala,
na kwimizwa nzinzili kwa kuvizela.

⁴ Kwa uwanzi vihengo vyake vyangumemezwa,
vinhu vya sendi nyinji na vya kunojeza.

⁵ Munhu yawele na luhala kana ludali ng'hatu,
naye yawele na uwanzi kangonjeza mong'ho.

⁶ Kwa ulongozi unojile koweza kitowa ngondo,
na kusumya kwa winji wa wanhu walingukulon-
jela ganojile.

⁷ Luhala lwa kuchanya ng'hatu kwa mpoka,

kuli nHING'hano kahela cha kulonga.

⁸ Yalingijesa kudita wihe,
kochemigwa mjuvi.

⁹ Kiwika goya kudita chinhu kwa mpoka ndo
gehile,

yalingubeza ndo izudizo kwa chila munhu.

¹⁰ Wone uwe ng'hochele mhela wa magazo,
lelo hegwe ndo kwahela mong'ho lukami.

¹¹ Mlohole munhu yalinguholigwa kuluta
kubagama hihi hela,
uleche kulemwela kumloholo yalingukopoligwa
ne nongwa.

¹² Hamba uleche kulonga, “Hatuvizelele.”

Kwa vila Nguluwi yalingupima nhumbula za
wanhu kangulola,

heye yalinguwamila ukomu wa hemwe kangu-
vizela,

komha chila munhu kwa kiwhana na madito ga
heye.

¹³ Mwana wa heni, ulye hanombwa kwa vila ndo
inoga,

ilala lya hanombwa ndo linona kumlomo.

¹⁴ Ndo vyoluwele luhala kuli nhumbula ya hegwe,
wone ulupate mbuli za hegwe zolutilila goya,
na kitumbila kwa hegwe hakukusigwa hihi hela.

¹⁵ Uleche kubeteza kwa uviso kota mwihe kuha-
towa haluga ha munhu yatanganiche,

uleche kujeza kuwifya ng'handu ya heye,

¹⁶ kwa vila munhu yatanganiche kangugwa mala
nyinji na kwinuka,

ila mwihe hoyochikwang'hwala howeza
kwinuka.

17 Uleche kutowa luchenze kwa chiwalo cha kugwa kwa mng'honyo wa hegwe, ne kusangalala mnhumbula mwa hegwe kwa kikwang'hwala kwa heye,

18 kwa vila Mkulu Nguluwi yalingugona ago hon- ojezwa,

hanji koleka kumgaza.

19 Uleche kuzudila kwa chiwalo cha wehile, ne kuwonela maya,

20 kwa vila mwihe howa na ganojile hamba, chenje cha ukomu wa heye chozimigwa.

21 Mwana wa heni, umdumbe Mkulu Nguluwi na kumhulichiza mndewa,

uleche kilumba na walingubelenhuka,

22 kwa vila kudumigwa kwa hewo kwanguwafik- aga baho du.

Haduhu yalinguvizela kutunya kowokwambuza.

Nhelo ziyage

23 Azo kahi ndo nhelo za wanhu wawele na luhala. Kuganilila wanhu kuli utaguso hakuwele kunojile.

24 Yoneche yalingumlonjela yawele na nongwa, “Kwahela nongwa,” kangupanjilwaga na wanhu na kuzudilwa na wanhu wa isi zinji.

25 Ila walinguwagaza wehile wowa na usangalalo, na utambichizo wokuya kwa hewo.

26 Kwidichila kwa hachi, ndo kota kumkumbatila goloko.

27 Ukole mijito ja hegwe kunze tandi, uwiche goya chila chinhu kumgunda, hamba uzenje ng'handu ya hegwe.

28 Uleche kulavya ulolezi kwa munhu
youlingikalasa habehi ne chiwalo,
ne kulonga udesi kwa heye.

29 Uleche kulonga, “Ndomdita kota vyoyanditile.
Yangundapa nyhilule chibida.”

30 Nang'hola habehi ha mgunda wa mgata,
mgunda wa mizabibu wa mpoka.

31 Ulole, miwa najali jotile kuli chila honhu,
misolo najigubika honhu hake heng'ha,
na lukanzi lwake lwa maganga lubomoka.

32 Nandola na kijesa,
hamba nandilangusa.

33 Uwase hado hela, usinzile hado.
Uswinize moko ga hegwe wesele hado.

34 Mhela awo uzunwa wokuvaba kota yalin-
guboka,
kupunguchilwa kokuwinza kota muhizi.

25

Nhelo zinji za Solomoni

1 Azi nazo ndo nhelo zinji za mndewa Solomoni,
zandichigwe na wanhu wa Hesekeya, mndewa wa
Yuda.

2 Nguluwi kangutogoligwa kwa kuvisa mbuli,
ila mndewa kangutogoligwa kwa kupugajiza
mbuli.

3 Kota ulanga vyouwele kuchanya na misanga
vyojiwele hasi,
ndo vyoziwele nhumbula za wandewa, hazilin-
gupugajizika.

4 Wuse wavu kuli sendi,
na mponzi kokugongomanyila chinhu chinojile.

5 Uwose wehile hali mndewa,

na undewa wa heye wowa nzinzili hali hachi.

⁶ Uleche kiwika habehi na mndewa,
uleche kidita kota kwa mkulu,

⁷ kwa vila fola kulonjelwa, “Uye kuno
kumwando,”

kusinda kuduliswa hali mkulu.

Mbuli zouziwene kwa meho ga hegwe,

⁸ uleche kudita himahima kuzigala kuli chitala,

kwa vila kodita choni aho hamba,

wone mlolezi yunji kogalema ago goulingulonga?

⁹ Ulewele kilewa na myago yaliyeka,

na chila yumwe wa hemwe yaleche kulavya uviso
wa myage,

¹⁰ leka wanhu waleche kuvizela kota hana uviso,
na kuliwifya itagwa lya hegwe mazuwa gose.

¹¹ Ulonzi ulingulonjigwa mhela unojile,

ndo kota chinoligo cha zahabu chilingubatililwa
na sendi.

¹² Makanyo ga yawele na luhala kwa munhu
yalinguhulichiza,

ndo ganoga kusinda pete ya zahabu ama vinoligo
vya zahabu inojile.

¹³ Msenga yalingukundigwa kangumsangalaza
mkulu wa heye,

kota mazi gazizime mhela wa ivuche.

¹⁴ Kota vila ng'hungugu na mbeho ne nhonya,

ndo vyoyawele munhu yalingitutumula kulavya
ndolendole, kuno yolemwela.

¹⁵ Kwa kwimilila mndewa koweza kugalula ma-
jesa ga heye,

umyango udeche wangubenaga mizeje.

¹⁶ Houpata hanombwa ulye chasi cha kuhega,
ileche kukwambuza kudeka.

17 Uleche kumjendela chila mhela munhu
youlingikalasa habehi,
uleche kumtunya mbaka yakuzudile.

18 Munhu yalingulavya ulolezi wa udesi
kumuwala myage,
ndo keha kota nyimbati na ipanga ama msale
unoleche lukami.

19 Kitumbila kuli munhu yohambe yakundigwe
mhela wa magazo,
ndo kota izino lihile ama mgulu uvyuduche.

20 Kumwimbila munhu yawele na masinzo,
ndo kota kuvula nguwo mhela wa chipute,
ama kujela mwino kuli chilonda.

21 Wone mng'honyo wa hegwe kana nzala, umhe
chilyo,
wone yawe na ng'halu, umhe mazi yanwe.

22 Kwa vila kwa kudita ahyo komdita yone
usungu mnhumbula kota makala ga chiluli
mchanya muli mutwi wa heye,
naye Mkulu Nguluwi kokupa chonolo.

23 Mbeho ya kasikazini yangigalaga nhonya,
na kuhehigwa kwangigalaga kuzudila.

24 Fola kikala hafungo mchanya mwa
chinduwiko,
kusinda kikala kaye hamwe na mche yalingugana
kilewa.

25 Kota vila mazi gazizime kwa yawele na ng'halu,
ndo vyoziwele mbuli zinojile kulawa isi ya kutali.

26 Yatanganiche yalingukunda kuwinza mbuli za
mwihe,
ndo nzasa iwifigwe ama ideho litiguligwe.

27 Hainojile kulya hanombwa nyinji ng'hatu,

na kahi hailingutogoligwa kiwikawika
kumwando lukami.

²⁸ Munhu yawele hambe yaweze kuilemeza
ng'halazi ya heye,
ndo kota muji ulihela wamizi houtowigwa.

26

¹ Hailingukundigwa kumtologa mpoka,
kudita ahyo ndo kota seluji kuli mhela wa
chipalangule,
ama nhonya kuli mhela wa mbena.

² Kota chideje chimwenga ama mbayuwayu
wohambe waduliche,
na kahi upanjilo ulihela chiwalo, haumfika.

³ Ng'hobwa za ngozi kwa falasi na chihande cha
chuma kwa kulilongoza idogowi,
na ng'hobwa kwa mgongo wa mpoka.

⁴ Uleche kumwidichila mpoka kwa upoka,
leka uleche kiwhana na heye.

⁵ Umwidichile mpoka kota vyoulinguganigwa up-
oka wa heye,

yaleche kiwona kota ka yawele na luhala lukami.

⁶ Kumlajiza mpoka kuhilika usenga,
ndo kota kitema na kusa magulu ama kipalila
magazo.

⁷ Nhelo kumlomo mwa mpoka,
ndo kota magulu ga chete galinguninila.

⁸ Kumha lutogo mpoka,
ndo kota kuwoha iganga kuli mhembeyo.

⁹ Mpoka yalingujeza kutumiya nhelo,
ndo kota yagalile yalingujeza kusa liwa mmoko.

¹⁰ Munhu yalingumhola mpoka ama yoneche
yalingukola leka yamkolele mijito,

ndo kota yalingutowa msale yalingumlumiza
chila munhu.

11 Mpoka yalinguuhiluchila upoka wa heye chila
mhela,

ndo kota libwa lilingulya cholidechile.

12 Kwangumona munhu yalingidaya kota kana
luhala?

Ndangukulonjela, fola mpoka kusinda ayo.

13 Mgata kangulongaga, “Hana isimba mnzila!
Hana isimba kuli nzila ng'hulu!”

14 Kota vila lwizi lulinguzunguluta kuli vibatililo
vyake,

ndo hihyo kwa mgata mchanya mwa chinhandu
cha heye.

15 Mgata kanguwikaga moko wa heye kuli luhelo
lwa chilyo,

ila kangutokaga lukami mbaka kangulemwela
kwinula moko wa heye kuhilika kumlomo.

16 Mgata kangiwonaga kota kana nyhala,
kusinda wanhu saba walinguweza kwidichila
kwa luhala.

17 Yalingiyinjiza kuli kilewa hakuwele kwa heye,
ndo kota munhu yalingugabata makutu ga libwa
lilingukola.

18 Kota yawele na luweje yalingudawalila vyenje,
ama misale ja kubagama,

19 ndo hihyo vyoyawele munhu yalingumhada
yowalingikalasa habehi,

hamba yalonje, “Nandali ndilonga hela.”

20 Ne ngodi, chiluli changuzimaga,
ne yalinguheha, kilewa kwangumalaga.

21 Kota vila makala ama ngodi vyanguchidita
chiluli kwaka,

ndo yalingugana kilewa vyoyalingonjezaga
kilewa.

²² Ulonzi wa munhu yalinguheha ndo kota chilyo
chinojile,
chiwele changudulikaga du mbaka mmunda.

²³ Kota lanji ilingupulika iwele naibakalizwa kuli
chisaye,
ndo vyouwele ulonzi unojile uwele na kunuwila
kwihile.

²⁴ Yalinguwazudila wanji kangivisaga kwa ulonzi
wa mlomo wa heye,
ila mnhumbula mwa heye kanguwaga na uhadi.

²⁵ Hanga ulonzi wa heye wowa unojile, uleche
kumkunda,
kwa vila mnhumbula mwa heye nakumema
izudizo.

²⁶ Hanji kouvisa wihe wa heye,
ila kunuwila kwa heye kwihile kozeleka kwa
wanhu weng'ha.

²⁷ Yalingumbawila myage ikulubila, kangwinji-
laga yuye,
yalingulikundujiza iganga kwa myage,
lyomhiluchila yuye.

²⁸ Yalingulonga udesi kanguwazudilaga awo
walingulumizwa na heye,
naye yalingutogola kwa udesi kangigalaga
kuwifya.

27

¹ Uleche kitogola kwa chiwalo cha mitondo,
kwa vila huvizelele choni cholawila kuli zuwa
limwe.

² Uleche wanhu wanji wakutogole,
haiwele kwa mlomo wa hegwe,

munhu yunji yadite ahyo, haiwele gwegwe.

³ Iganga na sangalaza ndo itunyo,
ila kutunyigwa na mpoka ndo itunyo ng'hatu.

⁴ Ng'halazi ndo kuwa na nhumbula yihile na
kuzudila kung'hang'hale ndo kudumya,
ila whaani yoweza kitwanza na fihhi?

⁵ Fola munhu yalingukukanya hazelu,
kusinda yula yalinguvisa igano.

⁶ Kung'hanuchila kwa goloko wa hegwe wa
habehi kwangulajila kukundigwa,
ila kulamswa na mng'honyo ndo uhadi.

⁷ Yegute mbaka hanombwa kanguilema,
ila kwa yawele na nzala chila chiwele cha usungu
ndo chinona.

⁸ Munhu yajilile ndo kota chideje,
chajilile kutali na chimvulila chake.

⁹ Mafuta na unhunyhililo kwa chiwalo cha lukuli
vyanguisangalaza nhumbula,
na kunoga kwa goloko,
kwangulawa kuli ulonzi wa utanzi wa heye wa
kukundigwa.

¹⁰ Uleche kumsemwa goloko wa hegwe ne wa
mhaza wa hegwe.

Wone uwe na magazo uleche kubilimila kwa
mng'holozo,
folo munhu youlingikalasa habehi kusinda
mwenyelukolo yawele kutali.

¹¹ Mwana wa heni, uwe na luhala leka uisan-
galaze nhumbula ya heni,
nani ndowa na lya kumwidichila yoneche yalin-
gulonga vibhi kuwala heni.

¹² Yawele na luhala kanguzonaga mbuli zihile na
kivisa,

ila mpoka kangiwikaga kumwando na kulumizwa.

13 Wone munhu yelahe hali hegwe kota komuwichila lehani mjenzi, uhole ivalo lya heye, leka yalipe sendi kwa vila nakamuwichila lehani ayo mjenzi.

14 Yoneche yalingumtambichiza munhu yowalingikalasa habehi kwa iyowe lufuku, yozeleka kota kangumganila upanjilo.

15 Mdala yalingugana kilewa, ndo kota midovu ja mazi zuwa lya nhonya johambe jimala,

16 kumlemeza ndo kota kulemeza mbeho, ama kibata mafuta ga mzeituni kwa moko.

17 Kota vila chuma vyochilingunola chuma, ndo hihyo du munhu vyoyalingulanguswa na myage.

18 Yalinguulolela mtini kangulyaga tini, yalingumlolela mkulu wa heye kohulichizwa.

19 Kota kumeho vyokulingiwona kuli mazi, ndo munhu vyoyalingizela yuye mnhumbula.

20 Kuli Kubagama na kuli Kuwifya, hambe vigute, na meho ga wanhu hambe gegute.

21 Zahabu ama sendi zangwelizwa kwa chiluli kuli itanulu, na munhu kangupimigwa kwa lutogo lwa heye.

22 Umtwanje mpoka kuli ituli hamwe na ngano, ila huweza kumbagula na upoka wa heye.

23 Ujilolele goya ming'holo ja hegwe vyojiwele, ujilolele goya misenga ja hegwe,

24 kwa vila lufufu haluweza kikala mazuwa gose,

ne itaji hambe likale lulelo lweng'ha.

²⁵ Mhela misolo jikalile najusigwa,
na misolo minyale najizuka,
najo misolo kulawa kuli chidunda najikunga-
jizwa,

²⁶ ming'holo jokupa sufu kwa chiwalo cha mivalo,
mhene nazo koziguza na kugula migunda,

²⁷ jokupa matombo ga kuhega hegwe na ivyazi
lyako,
na kwa chiwalo cha vitumagwa wa hegwe
wadala.

28

¹ Wehile wangubilimaga hanga hambe wawin-
jigwe na munhu,
ila watanganiche wangiwhana na isimba, kwa
vila hambe wadumbe.

² Mhela isi hoiwa kuli kubelenhuka, yanguwa na
vilongozi wenji,
ila yawele na kuvizela na uwanzi, kangibatililaga
kikala goya kuli isi.

³ Mzunwa yalinguwabunza wazunwa ng'hatu,
kangiwhana na nhonya ng'hulu ilinguwifya
mizuchila.

⁴ Wanhu walingubena malajizo wanguwatogo-
laga wehile,
ila walingibatilila malajizo wangitwanza na
hewo.

⁵ Wehile hawavizelele mana ya hachi,
ila walingumdumba Mkulu Nguluwi wanguizela
ng'hatu.

⁶ Fola mzunwa yalingikala kwa kugoloka,
kusinda yawele na lufufu yalingikala kwa kwa-
jilila.

7 Mwana yalingibatilila malajizo ndo yawele na luhala,
ila goloko wa wabuhu kangumbasaga soni mhaza wa heye.

8 Yalingonjeza lufufu lwa heye kwa kugana liba ng'hulu,
hoyobagama loluta kwa yunji yalinguwonela isungu wazunwa.

9 Yalingulema kugahulichiza malajizo,
mbaka kulanda kwa heye ndo izudizo kwa Ngu-luwi.

10 Yalingumhada munhu yanojile kudita gehile,
kogwa kuli idiwa lya heye yuye,
ila walihela nongwa wohalila ganojile.

11 Yawele na lufufu kangiwonaga kota ka yawele na luhala,
ila mzunwa yawele na luhala, kangukuzela kukomya kuwala ayo.

12 Wone wanhu wanojile wapate ulongozi, wanhu wangusangalala,
ila wone wehile walongoze, wanhu wangivisaga.

13 Yalinguvisa nongwa za heye, mbuli za heye haziweza kuluta goya,
ila yalingulonga gehile ga heye na kugaleka, kolechelwa.

14 Kotambichizwa munhu yalingumdumba Mkulu Nguluwi mazuwa gose,
ila yawele na nhumbula igagadale, kogwila kuli magazo.

15 Chilongozi mwihe yalinguwalongoza wazunwa,
ndo kota isimba lilingubuma ama idubu lilin-guvaba.

16 Chilongozi yalihela nyhala ndo yehile na kahela isungu,
ila yalinguzudila lufufu lwa uhadi kolongoza mhela winji.

17 Munhu yalingutunyigwa na nongwa ya kukopola munhu,
kowa munhu wa kubilima mbaka kuli chilaga,
munhu yoneche yaleche kumtanza.

18 Yalingikala kwa kutanganika koloholigwa na mbuli zihile,
ila yajilile kogwa baho du.

19 Yalingulima mgunda wa heye kowa na chilyo chinji,
ila yalinguwinza mbuli za kulota kowa mzunwa ng'hatu.

20 Munhu yalingukundigwa kowa na utambichizo winji,
ila yalingudita himahima kuwa na lufufu howeza kiwika kutali na magazao.

21 Hainojile kulajila uganililo,
wanhu wanguditaga gehile mbaka kwa chihande cha ibumunda.

22 Mbuhu kangubilimilaga lufufu,
ne kuvizela kota uzunwa womuyila.

23 Yalingumkanya myage hamba kanguwaga na ganojile ng'hatu,
kusinda yula yalingumhembuliza kwa ulonzi unonile.

24 Yalinguhiza lufufu lwa mhaza wa heye ama mayake, yolonga kota haiwele nongwa,
ayo nakewhana hela na wahizi wanji.

25 Mbuhu kangwambuzaga kilewa,

ila yalingitumbila kwa Mkulu Nguluwi, mbuli za
heye zolutilila goya.

²⁶ Yalingitumbila nyhala za heye yuye ka mpoka,
ila yalingikala kwa luhala, kowa na kikala goya.

²⁷ Yawele na isungu kwa wazunwa,
hopunguchilwa chinhu choneche,
ila yalingulema kuwalolela, kopanjilwa ng'hatu.

²⁸ Wone wehile walongoze, wanhu wangivisaga,
ila wone wadumigwe, watanganiche
wanganjezekaga.

29

¹ Wone yalingukanyigwa chila mhela, ila kangulu-
tilila kuwa na nhumbula igagadale,
kodumigwa baho du, howeza kupona.

² Wone watanganiche walongoze, wanhu wangu-
santalalaga,
ila wone wehile walongoze, wanhu
wangu'ung'utaga.

³ Yalingugana luhala kangumdita mhaza wa heye
yasantalale,
ila yalinguwa hamwe na mng'hondwa
kanguwifyaga lufufu lwa heye.

⁴ Wone mndewa yatumiye hachi, kanguipaga isi
kwima nzinzili,
ila wone yagane kubochela chinhu kwa uviso, isi
yangudumigwa.

⁵ Yalingumhembuliza munhu yowalingikalasa
habehi kwa udesi,
kanguwika idiwa lya kigwiliza yuye.

⁶ Mwihe kangugwilizwaga kwa gehile ga heye,
ila yatanganiche kangwimbaga na kusantalala.

⁷ Yatanganiche kanguzizela hachi za mzunwa,

ila mwihe hazizelele mbuli azo.

⁸ Yalingubeza kangwambuzaga kilewa kuli muji weng'ha, ila yawele na luhala kangukuditaga kilewa kusingamale.

⁹ Wone yawele na luhala yetwanze na mpoka, mpoka kanguwaga na ng'halazi ng'hatu na kuseka ne kinyamalila.

¹⁰ Walingugana kubohola danda, wangumzudilaga yalihela nongwa, mbaka wanhu wanojile wanguzudilaga kikala kwa heye.

¹¹ Mpoka kangulajilaga ng'halazi ya heye ne uviso, ila yawele na luhala kangilemezaga na kuidita isindamale.

¹² Wone mndewa yahulichize mbuli za udesi, wang'hangala wa heye weng'ha wowa na wihe.

¹³ Mzunwa na yalingubunza wangiwhana kwa chinhu chimwe, weng'ha weli nawapegwa meho na Mkulu Ngu-luwi.

¹⁴ Mndewa yalinguwamulila wazunwa kwa hachi, kowona ulongozi wa heye wangwima nzinzili mazuwa gose.

¹⁵ Kuzapigwa na kukanyigwa, vyangigalaga luhala, ila wone mwana kolechigwa yadite vyoyogana, kombasa soni mayake.

¹⁶ Wone wehile walongoze, gehile gangonjezekaga, ila watanganiche wolola kugwa kwa hewo.

¹⁷ Umkanye mwanago, naye hokudita uwe na lunhwinhwi,

koisangalaza nhumbula ya hegwe.

¹⁸ Wone hawe haduhu ulotezi wa chiuloli, wanhu wanguwaga walihela kuhulichiza, ila nakatambichizwa munhu yula yalingubatilila malajizo.

¹⁹ Mpogozu hambe yakanyigwe kwa ulonzi hela, kwa vila ulonzi kanguuzela heye, hogana kuhulichiza.

²⁰ Kwangumona munhu yalingulonga ne kijesa? Fola mpoka kusinda heye.

²¹ Yalingumhembuliza ng'hatu mpogozu wa heye kulawa uwana, hamba mpogozu ayo komtunya kuli kuduma.

²² Yazudile kangwambuzaga kilewa, yalinguzudila himahima kangwambuzaga gehile menji.

²³ Kidaya kwa munhu kwangumdulisaga yuye, ila yalingunyenyetela kopegwa lutogo.

²⁴ Yalinguwa hamwe na mhizi kangiwifeya yuye, kanguuhulikaga uhadi wa yula mhizi, ne kulonga chinhu.

²⁵ Kuwadumba wanhu ndo kiwichila idiwa gwegwe, ila yalingitumbila kwa Mkulu Nguluwi ka hali kikala goya.

²⁶ Wenji wanguganaga kiwika habehi na mndewa, ila munhu kangupegwa hachi ya heye kulawa kwa Mkulu Nguluwi.

²⁷ Yalihela hachi ndo izudizo kwa yagolochi, naye yagolochi ndo izudizo kwa mwihe.

30

Ulonzi wa Aguli

¹ Ulonzi wa Aguli, mwana wa Yake,
ulonzi uwele munhu ayu nakamlonjela Itieli, ena,
Itieli na Ukali.

² Heni nda mpoka lukami kusinda wanhu
weng'ha,
ndahela nyhala ya chiwunhu.

³ Hambe ndilanguse luhala,
sivizelele chinhu choneche chilingumuwala Ngu-
luwi Yelile.

⁴ Whaani yakwinile kuchanya kilanga hamba
nakadulika?

Whaani yebatile mbeho mmoko?

Whaani yawohile mazi kuli chibende?

Whaani yajiwichile mbaka jeng'ha ja isi?

Kanguchemigwa whaani? Ndo lyachi itagwa lya
mwanage?

Ndonjele wone kwanguvizela.

⁵ Ulonzi weng'ha wa Nguluwi ndo wenela,
heye ndo ngawo ya hewo weng'ha walingumbil-
imila.

⁶ Uleche konjeza ulonzi kuli ulonzi wa heye,
leka yaleche kukung'hanuchila, nagwe kokoneka
kwa mdesi.

⁷ Gwa Nguluwi, ndangukulanda mbuli azi mbili,
uleche kundemela nding'hali bagama.

⁸ Umbusile udesi na uhadi,
uleche kumha heni uzunwa ne lufufu,
umhe heni chilyo cha chila zuwa,

⁹ wone ndahagutile, ndahakubelile
na kulonga, "Mkulu Nguluwi ndo whaani?"
Ama ndahawekele mzunwa, hamba ndahahizile,

na kukubeza, gwa Nguluwi wa heni.

¹⁰ Uleche kumlonjeleza mpogozu kwa mkulu wa heye,

leka yaleche kukupanjila, woneche kuna nongwa.

¹¹ Hana wanhu waweke wanguwapanjilaga wahaza wa hewo,

na kuleka kuwatambichiza wamamo wa hewo.

¹² Hana wanhu waweke wangiwonaga kota wanoga,

kuno wang'hali kwelizwa wavu wa hewo.

¹³ Wabaho wangi walingidaya ng'hatu, wangubezaga chila chinhu chowalinguchona.

¹⁴ Hana wanhu waweke ulonzi wa hewo ndo kota ipanga,

na mizino ja hewo ndo kota vimaje.

Nawewika goya kuwadakula wazunwa wa isi,

na walihela chinhu waweke hali wanhu.

¹⁵ Iluba lina wahinza weli walingulonga, “Umhe heni, umhe heni.”

Hana vinhu vidatu viweke hambe vigute, ena, chinhu cha kane chohambe chilonje, “Ihega.”

¹⁶ Kuli isi ya wabagame, munda wa mdala wohambe uponde, misanga johambe jigute mazi, na chiluli chohambe chilonje, “Ihega.”

¹⁷ Wone munhu yambeze mhaza wa heye, na kubeza kuhulichiza kwa mayake, mibondwa ja kibindi jodobola meho ga mtufi wa heye,

na kuligwa na ikungule.

¹⁸ Hana mbuli zidatu za kububuwaza kwa heni, ena, mbuli ya kane yohambe ndiizelele.

19 Nzila ya ikungule kuli ulanga,
nzila ya izoka kuli italawe,
nzila ya meli kuli bahali,
na chilingumkwega mlume kwa mdala.
20 Madito ga mdala mng'hondwa ndo aga.
Kangulyaga na kibagusa mlomo*,
na kulonga, "Siditile nongwa yoneche."

21 Hana mbuli zidatu ziwele zilinguidita isi
ikakame,
ena, mbuli ya kane iwele isi haiweza kwimilila.
22 Mpogozu yalinguwa mndewa,
mpoka yalingiguta chilyo,
23 mdala yohambe yaganigwe, hoyohesigwa,
na mpogozu mdala yalinguhola honhu ha mdala
wa mkulu wa heye.

24 Hana vilumbigwe vine vidodo ng'hatu muisi,
ila vina nyhala ng'hatu.
25 Misisina ndo minhu jilihela mong'ho,
ila jangiwichila chilyo mhela wa chipalangule,
26 mhimbi, migongolo jilihela ludali,
ila jangigongomanyila honhu ha kikala hali mita-
lawe,
27 nzije zahela mndewa,
ila zeng'ha zangulutaga hamwe kwa vilundo,
28 limdusu, koweza kulibata mmoko,
ila lyangwinjilaga kuli ng'handu ya mndewa.

29 Hana vilumbigwe vidatu vilingujenda kwa
kunojeza,

* **30:20 30:20** *Kangulyaga na kibagusa mlomo* Ulonzi awu una
mana ya mdala kudita ung'hondwa hamba kihovuga.

ena, cha kane chilingujenda kwa kunojeza.

³⁰ Isimba ndo igongolo liwele na mong'ho kusinda
jeng'ha,

halilingudumba igongolo lyoneche,

³¹ izogolo lilinguluta kwa kidaya,

na kahi ipongo,

na mndewa yalihela wang'honyo.

³² Wone nakudita upoka na kitogola gwegwe,

ama wone nawali uchijesa kudita gehile,

wamile mlomo wa hegwe.

³³ Kwa vila wone utijetije matombo, kopata siagi,

wone umtowe munhu kuli mhenyelo, kolawa

danda,

na kahi konjeza ng'halazi, kwangigalaga kilewa.

31

Ulonzi kwa mndewa Lemweli

¹ Ulonzi wa mndewa Lemweli.

Ulonzi woyalangusigwe na mayake.

² Ndikulonjele choni mwana wa heni?

Ndikulonjele choni mwana wa heni hegwe
yondikupondile?

Ndikulonjele choni hegwe yondikulandile kwa
Nguluwi?

³ Uleche kitunya kwa chiwalo cha wadala,

uleche kuwapa lufufu lwa hegwe awo walin-
guwadumya wandewa.

⁴ Hailingutanza chinhu, gwa Lemweli,

haiwele goya wandewa kunwa divai,

ne wakulu konela maya ujimbi.

⁵ Wone wanwe wosemwa malajizo,

na kwajiliza hachi za wazunwa.

⁶ Umhe ujimbi munhu yawele habehi kubagama,
uwape divai wala wawele na masinzo ng'hatu,
⁷ wanwe na kusemwa uzunwa wa hewo,
leka waleche kukumbuchila kahi magazo ga
hewo.

⁸ Ila hegwe, yangukulapa ulonje,
kwa chiwalo cha weng'ha wohambe waweze ku-
longa,
na kulewela hachi za weng'ha walihela ludali.

⁹ Ulonje kwa chiwalo cha hewo na kwamula kwa
hachi,
wamile hachi za wazunwa na walihela chinhu.

Mdala yalingumdumba Mkulu Nguluwi

¹⁰ Mdala yawele na nhumbula inojile kangoneka
kohi?

Ayo ndo yanojile ng'hatu kusinda johali.

¹¹ Mlume wa heye kangumkundaga ng'hatu,
kwa heye kopata chinhu cha mzidi ng'hatu.

¹² Halingumditila mbuli zihile mlume wa heye,
ila kangumditilaga ganojile kuli kikala kwa heye
kweng'ha.

¹³ Kangupalaga sufu na kitani,
na kukola mijito kwa moko gake kwa kikangaza.

¹⁴ Heye ndo kota meli za kugula na kuguza,
kangigalaga chilyo cha heye kulawa kutali.

¹⁵ Kangwinukaga lufuku,
kanguliwichilaga goya ivyazi lya heye chilyo,
na kuwagawila mijito vitumagwa wa heye
wadala.

¹⁶ Kangijesaga kugula mgunda, hamba kanguugu-
laga,
kwa kiwhana na choyalingupata kangunyalaga
mizabibu kuli mgunda awo.

17 Kanguwaga goya kukola mijito kwa mong'ho,
na moko ga heye gana mong'ho kuli mijito ja heye.

18 Kanguvizela kota mijito ja heye jina chinhu cha
mzidi,
kangukolaga mijito mbaka nechilo kwa lumuli
lwa chenje cha heye.

19 Kangubotaga uzi kwa moko ga heye yuye,
kwa vidole vya heye kangutawaga nguwo za heye.

20 Kangugololaga moko wa heye kuwapa
wazunwa,
na kuwatanza walihela chinhu.

21 Kahela lunhwinhwi kuwala wanhu wa heye
hokuwa na chipute,
kwa vila chila yumwe kanazo nguwo za kuhega.

22 Kangigongomanyilaga micheka,
mivalo ja heye ndo ja kitani inojile ja lanji ya
zambalau.

23 Mlume wa heye ka munhu yalingutogoligwa
kuli lwizi lwa muji,
hoyochikalisa hali wasekulu wa isi.

24 Mdala ayo kanguwaga yogongomanya nguwo
na kuguza,

kanguwaguzilaga misali walingugula na kuguza.

25 Mong'ho na kuhulichiza ndo lutogo lwa heye,
kangusekaga hoyochijesa kuwala mhela ulin-
guya.

26 Kangulongaga kwa luhala,
na malanguso ga igano lya kwimilila kwa
umyango wa heye.

27 Kangupugajizaga geng'ha galingukoleka kaye
kwa heye,
halingikalisa hihi hela ne hado.

28 Wana wa heye wangulilimkaga na kulonga
malumbo kwa heye,
mlume wa heye kangwimbaga lutogo lwa heye.

29 Kangulongaga, “Wadala wenji nawadita mbuli
zinojile,
ila hegwe nakuwasumya weng'ha.”

30 Ulonzi ulingunojeza wangudetaga na kunoga
kwa kumeho kwangukolaga himahima,
ila mdala yalingumdumba Mkulu Nguluwi koto-
gologwa.

31 Chituguti cha heye changuganigwa kulipigwa,
mijito ja heye janguganigwa kutogologwa
honeche.

**Ilagano Iya Katali, Ilagano Linyale kwa
Wanhu Weng'ha
Portions of the Holy Bible in the Vidunda language of
Tanzania**

copyright © 2014 Pioneer Bible Translators

Language: Vidunda

Translation by: Pioneer Bible Translators

The New Testament in Vidunda

This translation, published by Pioneer Bible Translators and The Word for the World, was published in 2014.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact www.pioneerbible.org.

**Old Testament Books Copyright 2018 Pioneer
Bible Translators**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 9 Jul 2025 from source files dated 9 Jul 2025

c584e819-507e-56ab-bbd8-53371c39d20d